

Alþingi
Nefndasvið Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 20.05.2020
Tilvísun: 202005-0016

Efni: Umsögn ASÍ um frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar), 813. mál.

Alþýðusamband Íslands hefur fengið til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar), 813. mál.

Um er að ræða eitt þriggja lagafrumvarpa í svokölluðum þriðja aðgerðapakka sem (auk tveggja annarra tengdra frumvarpa, um atvinnuleysistryggingar og kennitölufلاك) er viðbragð stjórnvalda við áhrifum COVID-19 á íslenskt atvinnulíf og vinnumarkað.

Mikilvægt er að nálgast „pakkann“ í heild sinni þar sem efni frumvarpanna og þær aðgerðir og úrræði sem boðuð eru nátengd. Því er einnig mikilvægt að forsendur og hugtakanotkun þeirra sé samræmd eins og tilefni og aðstæður leyfa. Í þessu sambandi leggur ASÍ áherslu á að ákvæði um skilyrði fyrir opinberum stuðningi og viðurlög við misnotkun á slíkum stuðningi séu sambærileg í öllum frumvörpunum eftir því sem við á.

Megin efni frumvarpsins

Helstu breytingarnar sem frumvarpið felur í sér eru þríþættar.

Í fyrsta lagi er hlutabótaleiðin framlengd um þrjá mánuði til 1. september nk. og krafa um að starfshlutfall launafólks sem fær greiddar hlutabætur verði frá 1. júlí nk. að lágmarki 50%. Þá er fjallað um hvernig standa á að framlengingunni af hálfu launafólks og atvinnurekenda.

Í öðru lagi er kveðið á um skilyrði sem fyrirtæki þurfa að uppfylla til að starfsmenn geti sótt um hlutabætur, mögulegar endurgreiðslur og viðurlög.

Í þriðja lagi er kveðið á um frekari réttindi launafólks og einyrkja miðað við núgildandi bráðabirgðaákvæði.

Umsögn Alþýðusambands Íslands

ASÍ styður megin efni frumvarpsins, bæði framlengingu hlutabótaákvæðisins, skilyrði sem fyrirtækin þurfa að uppfylla, auknar heimildir Vinnumálastofnunar og aukin réttindi launafólks og einyrkja.

Skilyrði og ábyrgð fyrirtækja.

Í frumvarpinu er kveðið á um með afdráttarlausum hætti hvaða skilyrði fyrirtæki þurfa að uppfylla til að starfsmenn þeirra geti fengið hlutabætur. Annars vegar um breytingar á

rekstrarlegum forsendum og hins vegar hvaða önnur skilyrði fyrirtæki þurfa að undirgangast og uppfylla. Þannig skal atvinnurekandi staðfesta að hann hafi á tímabilinu 1. júní 2020 til 31. maí 2023 ekki í hyggju að greiða út arð, lækka hlutafé með greiðslu til hluthafa, greiða óumsamda kaupauka, kaupa eigin hlutabréf, inna af hendi aðrar greiðslu til eigenda á grundvelli eignaraðildar þeirra, greiða af víkjandi láni fyrir gjalddaga, veita eigendum eða nákomnum aðilum lán eða annað fjárframlag sem ekki varðar öflun, tryggingu eða viðhald rekstrartekna. Þá er komin inn krafa um að atvinnurekendur greiði upphæð hlutabótanna til baka með 15% álagi uppfylli atvinnurekandi ekki skilyrði laganna. Margt er þarna ágætt og í samræmi við þær áherslur sem ASÍ hefur sett fram. Sama gildir um heimildir sem veittar eru Vinnumálastofnun, þ.m.t. um birtingu lista yfir þau fyrirtæki sem nýta hlutabótaleiðina, og viðurlög ef brotið er gegn lögnum af ásetningi eða stórfelldu gáleysi. rangar eða ófullnægjandi upplýsingar um atriði skv. 7. mgr. skal sæta sektum eða fangelsi allt að tveimur árum nema brot megi teljast minni háttar.

Athugasemdir:

- 1) Ekki er að finna í upptalningunni skyldu atvinnurekanda til að hafa upplýst um raunverulegan eiganda sbr. lög nr. 82/2019 eins og er m.a. í frumvarpinu um stuðning úr ríkissjóð vegna greiðslu hluta launakostnaðar á uppsagnafresti. Á þessu verður að ráða bót enda mikilvægt í þágu gagnsæis.
- 2) Í frumvarpinu segir: „Þá skal vinnuveitandi staðfesta að hann hafi á tímabilinu 1. júní 2020 til 31. maí 2023 ekki í hyggju að greiða út arð, lækka hlutafé með greiðslu til hluthafa, greiða óumsamda kaupauka, kaupa eigin hlutabréf, inna af hendi aðra greiðslu til eigenda á grundvelli eignaraðildar þeirra, greiða af víkjandi láni fyrir gjalddaga, veita eigendum eða nákomnum aðilum lán eða annað fjárframlag sem ekki varðar öflun, tryggingu eða viðhald rekstrartekna eða greiða eigendum sínum eða æðstu stjórnendum mánaðarlaun sem nema hærri fjárhæð en 3.000.000 kr. til hvers og eins, eftir því sem við á.“

Markmiðið um launapak sem hér er lagt til er mikilvægt og í samræmi við stefnu og áherslur ASÍ. Hins vegar er launapakið sem nemur ríflega 4 földum meðallaunum, en ekki þreföldum eins og ASÍ leggur til.

Réttur launafólks og einyrkja

Samkvæmt frumvarpinu er fallist á allar ábendingar sem ASÍ hefur sett fram varðandi réttindi launafólks og einyrkja í hlutabótaleiðinni.

1. Fallist er á rétt fólks sem hefur verið í fæðingarorlofi til að nota viðmið um tekjur fyrir töku fæðingarorlofs.
2. Fallist er á rétt fólks sem hefur verið í foreldraorlofi til að nota viðmið um tekjur fyrir töku foreldraorlofsins.
3. Fallist er á að launafólk geti óskað eftir að nota tekjur ársins 2019 sem viðmið um tekjur ef miklar árstíðasveiflur eru í tekjum þess.

4. Fallist er á að einyrkjar njóti sambærilegra réttinda og launafólk varðandi framlengingu tekjutengda tímabilsins, þ.e. að tímabilið til 1. september dregst ekki frá tekjutengda tímabilinu.

Allar eru þessar breytingar afturvirkar til 15. mars sl.

Alþýðusambandið fagnar þessum réttarbótum.

Í ljósi framanritaðs leggur Alþýðusambandið til að frumvarpið verði samþykkt að teknu tilliti til þeirra ábendinga sem koma fram hér að ofan.

Virðingarfyllst,

Halldór Grönvold, aðstoðarframkvæmdastjóri ASÍ

Velferðarnefnd
Nefndasvið skrifstofu Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 25. maí 2020

Efni: Umsögn BHM um frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar).

Bandalag háskólamanna hefur fengið til umsagnar frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar). BHM styður megin efni frumvarpsins og framlengingu á hlutabótaleiðinni.

BHM fagnar því að heimilt verði að miða við annað viðmunartímabil við útreikning á meðaltal heildarlauna en áður hefur verið, þ.e.a.s. að miða við ekki við sl. þrjá mánuði áður en viðkomandi missti starf sitt að hluta. Þannig er komið til móts við þá aðila, launamenn jafnt sem sjálfstætt starfandi, sem eru að koma úr fæðingar – eða foreldraorlofi. Þetta er nauðsynleg breyting sem BHM hefur áður bent á.

Í frumvarpinu er lagt til að Vinnumálastofnun sé heimilt að birta opinberlega lista yfir vinnuveitendur launamanna sem fá greitt samkvæmt ákvæðinu. Við teljum réttara að orðalag verði skýrt og afdráttarlaust á þann veg að VMST skuli birta listann.

Tryggja þarf að breytingin á lögnum nái utan um alla sjálfstætt starfandi einstaklinga, óháð rekstrarformi. Þetta á jafnt við um sjálfstætt starfandi einstaklinga með rekstur á eigin kennitölu jafnt sem þá sjálfstætt starfandi sem eru með sér kennitölu um rekstur sinn (t.d. ehf.). Sjálfstætt starfandi einstaklingar með rekstur á eigin kennitölu hafa ekki getað nýtt sér úrræði ríkisstjórnarinnar um hlutabætur þar sem þeim var gert að fara á venjulegar atvinnuleysisbætur, óháð því hvort viðkomandi gat starfað í skertu starfshlutfalli samhliða bótum eða ekki. Á þessu tvennu getur verið umtalsverður tekjumunur þeim sjálfstætt starfandi með rekstur á eigin kennitölu í óhag.

Að lokum átelur BHM stjórnvöld fyrir að hafa eingöngu haft samráð við Alþýðusamband Íslands við gerð frumvarpsins, en ekki önnur heildarsamtök launafólks.

Virðingarfyllt
f.h. BHM,

Karen Ósk Pétursdóttir
Sérfræðingur í kjara- og réttindamálum
hjá Bandalagi háskólamanna

Bandalag íslenskra listamanna *Federation of Icelandic artists*

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík 22. maí 2020

Efni: Minnisblað tekið saman fyrir velferðarnefnd Alþingis vegna vinnumálastofnunar og aðgengi listamanna að úrræðum hennar.

Sambærilegt minnisblað og erindi hafa verið send Mennta- og menningarmálaráðuneytinu og efni þess ítrekað á fundum með starfsmönnum ráðuneytisins. Mörg aðildarfélaga BÍL eru innan BHM, því hefur BHM verið haldið upplýstu um þann tappa sem myndast hjá VMST í framgangi listamanna hjá stofnuninni.

Það kom snemma í ljós að listamenn hiksta í kerfinu. BÍL brást við með því að safna upplýsingum frá aðildarfélögum sínum um hvers eðlis vandinn væri, það er að segja á hverju umsóknir stoppa. BÍL hefur líka sent erindi á VMST til að leita eftir upplýsingum en ekkert svar hefur borist þaðan, í þessu ferli hefur BHM verið haldið upplýstu um samskiptin og stöðuna.

Könnunin sem gerð var af BÍL til að fá greiningu á árangri listamanna, leiddi í ljós að 70% þeirra sem sótt hafa sér aðstoðar til VMST hafa ekki fengi lausn sinna mála mörgum vikum síðar og VMST hefur ekki gefið nein svör við þeim vandræðum sínum að klára þær umsóknir, en af samtölum og greiningu okkar megin má ætla að flækjustig starfsumhverfisins vefjist fyrir ferlum stofnunarinnar.

Hverjar eru hindranirnar sem listamenn reka sig á? Þær eru nokkrar kunnuglegar og listamenn hafa þekkt þær í áraraðir.

Reiknimodel VMST/RSK býr til skekkju í rauntekjum

Það er löngu þekkt að viðmiðunartekjur listamanna út frá reiknimódeli RSK eru fjarri lagi, því það gerir ráð fyrir töluvert hærri launum en rauntekjur flestra listamanna. Því reiknast listamenn ætíð í hlutastörfum þegar kemur að úrræðum, hvort sem er VMST eða Tryggingastofnunar og greiðslur skerðast í hlutfalli við það.

Lágar tekjur skert réttindi og sveifla í innkomu.

Listamenn eru margir að vinna með svo lágar tekjur. Það ásamt oft gríðarlegum sveiflum í innkomu veldur því að þeir ná einfaldlega ekki að halda stöðugum réttindum, detta inn og falla út af reglulega greiddu endurgjaldi.

Hlutastarfaleiðin virkar ekki vegna fjölbreytileika starfa

Einyrkjar á eigin kennitölu geta ekki nýtt sér hlutastarfa leiðina. Þeir þurfa að afskrá rekstur sinn og fara á atvinnuleysisbætur þó þeir hafi eingöngu misst hluta verkefna og launa.

Reiknimodel vegn fjölbreytileika og samsetningu starfa.

Fjölbreytileiki starfa, ráðningarforma. Vilji listamaður fara í hlutastarfaleið getur hann eingöngu reiknað hlutastarf út frá launasamningshluta launa sinna þó hann sé sannanlega að hluta á ráðningarsamningi og hluta í verktöku.

Reiknað endurgjald einu sinni á ári.

Stór hópur listamanna gerir upp sín opinberu gjöld einu sinni á ári vegna lágra tekna. Núna er þeim hafnað því VMST skráir þá í vanskilum fram yfir álagningu fyrir 2019.

70+

Fjöldi listamanna er í fullu starfi sem listamenn þótt þeir séu komnir yfir sjötugt, þeir fá sjálfkrafa höfnun í þessu úrræði.

Þetta eru ýmis tæknileg vandamál sem við rekum okkur á í samtölum við okkar fólk og kannski eru þau leysanleg en vandamálið er greinilega að VMST stenst ekki áhlaupið 70% hópsins hefur ekki fengið lausn og það er svakalegt hlutfall, tilfærslum á greinamerkjum innan lagasetning breyta ekki því vandamáli. Skynsamlegast væri á þessum tímapunkti að koma á tímabundnu eingreiðslukerfi til að stytta röðina hvernig það er útfært eða hvaða nafni því væri gefið, borgaralaun eða fyrirfram greiddar atvinnuleysisbætur geta menn fundið út úr á grunni síns pólitíska útsýnis. Við þessar fordæmalausú aðstæður þarf að greiða fyrst og reikna svo.

Virðingarfyllt

Erling Jóhannesson

Forseti Bandalags íslenskra listamanna

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8 - 10
150 Reykjavík

Reykjavík, 22. maí 2020

**Efni: Umsögn BSRB um frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysis-
tryggingar og lögum um ábyrgðarsjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar), 813. mál**

BSRB hefur fengið til umsagnar ofangreint frumvarp og vill koma á framfæri athugasemdum sínum, en þær snúa allar að breytingum á lögum um atvinnuleysistryggingar nr. 54/2006.

Eins og fram kemur í frumvarpinu er tilefni þess samþykkt ríkisstjórnarinnar frá 28. apríl sl. sem felur í sér stuðning við launafólk og fyrirtæki vegna efnahagslegra áhrifa kórónuveirunnar. Um er að ræða framlengingu úrræðis sem felur í sér að starfshlutfall starfsmanna sé minnkað en þeim gert kleift að sækja um atvinnuleysisbætur samhliða minnkuðu starfshlutfalli, sbr. lög nr. 23/2020 sem tóku gildi hinn 20. mars sl.

Í frumvarpi með lögum nr. 23/2020 kom skýrt fram að markmið þess væri að stuðla að því að fyrirtæki haldi ráðningarsambandi við starfsmenn sína eins og frekast væri unnt, enda þótt það kynni að vera nauðsynlegt að minnka starfshlutfall þeirra að einhverju leyti. Þrátt fyrir það voru dæmi um fyrirtæki sem nýttu sér úrræðið þó ráðningarsambandi við starfsmenn hafi verið sagt upp. Samtök Atvinnulífsins töldu frumvarpið ekki nægilega skýrt hvað þetta varðar en Vinnumálastofnun tilkynnti, eftir að hafa átt fundi með samtökunum og Alþýðusambandi Íslands (ASÍ), að engar hlutabætur yrðu greiddar til starfsmanna á uppsagnarfresti.

Í því frumvarpi sem um ræðir hér er ekki sambærilegt markmiðsákvæði en þó má lesa út úr efni þess að markmiðið sé hið sama og áður. BSRB telur það eiga að koma skýrt fram í lagatextanum að úrræðið sé eingöngu fyrir þau fyrirtæki sem ætla að viðhalda ráðningarsambandi við starfsmenn sína. Þannig séu tekin af öll tvímæli um þau atriði sem talin voru misvísandi eða voru misskilin í frumvarpi að lögum nr. 23/2020. Í þessu sambandi má benda á að til umsagnar er annað frumvarp sem fjallar um stuðning til fyrirtækja vegna greiðslu hluta launakostnaðar á uppsagnarfresti, sbr. þingskjal 1424, 811. mál.

BSRB fagnar því að sett séu skýr skilyrði fyrir því að fyrirtæki geti nýtt sér úrræðið og í lagatextanum verði kveðið sérstaklega á um hámarkslaun eigenda og æðstu stjórnenda fyrirtækja sem nýta sér úrræðið. Bandalagið telur þó að gæta þurfi að framkvæmd svo hún verði ekki of flókin og bitni þannig á réttindum launafólks. Í c. lið 1. gr. frumvarpsins segir að á eftir 5. mgr. komi átta nýjar málsgreinar. Í 2. mgr. koma fram atriði sem vinnuveitandi þarf að

staðfesta eftir að launamaður hefur staðfest áframhaldandi nýtingu á úrræðinu. Þar þarf vinnuveitandi að staðfesta að samdráttur hafi orðið á rekstri, að hann hafi staðið í skilum með launatengd og opinber gjöld, að hann beri ótakmarkaða skattskyldu hér á landi, að hann hafi staðið skil á skýrslu um eignarhald á CFC-félagi sl. þrjú ár eftir því sem við á og að hann hafi ekki í hyggju að greiða út arð o.fl. næstu þrjú árin svo dæmi séu tekin.

Bandalagið fagnar þessum skilyrðum og telur þau nauðsynleg en áréttar að framkvæmdin þurfi að vera þess eðlis að fyrirtæki veigri sér ekki við því að fara í gegnum staðfestingarferlið. Atvinnuleysistryggingar eru réttindi einstaklinga en ekki fyrirtækja og því þarf framsetning lagaákvæða að taka mið af því. Að öðrum kosti gætu afleiðingarnar verið þær að réttindi eða staða starfsfólks á vinnumarkaði versni. Að sama skapi veltir bandalagið fyrir sér hvernig eftirliti með því verði háttað ef fyrirtæki einfaldlega sleppa því að staðfesta öll atriði ákvæðisins, eða hvort starfsmenn þurfi að tilkynna sérstaklega um það til Vinnumálastofnunar og hvernig fari þá með réttindi þeirra.

BSRB tekur undir athugasemdir ASÍ varðandi að bæta þurfi við upptalninguna þeirri skyldu fyrirtækja að upplýsa um raunverulegan eiganda þess, sbr. lög nr. 82/2019. Slíkt skilyrði er sett í frumvarpi til laga um stuðning úr ríkissjóði vegna greiðslu hluta launakostnaðar á uppsagnarfresti og er mikilvægt að skilyrði milli úrræða stjórnvalda vegna kórónuveirunnar séu samræmd.

Að lokum vill BSRB hvetja stjórnvöld til þess að bregðast við og hækka atvinnuleysisbætur, í ljósi þeirrar fjölgunar sem hefur orðið og mun verða á atvinnuleysissskrá. Þá er jafnframt mikilvægt að lengja tímabil tekjutengdra atvinnuleysisbóta. Helsta efnahagslega áskorunin sem við stöndum nú frammi fyrir er fjöldaatvinnuleysi og óvíst er hvenær og hvernig ferðaþjónusta tekur við sér. Í millitíðinni er nauðsynlegt að auka kaupgetu fólks svo stuðla megi að aukinni neyslu hér innanlands. Slíkar aðgerðir eru til þess fallnar að stuðla að efnahagslegum og félagslegum stöðugleika og vernda þannig heimilin í landinu.

Fyrir hönd BSRB

A handwritten signature in blue ink, which appears to read 'Hrannar Már Gunnarsson', is positioned above the printed name.

Hrannar Már Gunnarsson
lögfræðingur

Velferðarnefnd Alþingis

Helga Vala Helgadóttir formaður

Að ósk velferðarnefndar sat ég fjarfund með henni 22. maí sl. vegna frumvarps um framlengingu hlutabótaleiðar. Tilefnið var einkum að ræða hvort þeir sem nýta sér starfsemi skattaskjóla væru útilokaðir frá stuðningi skv. lögnum. Var ég spurður álit á ákvæðum frumvarpsins í því efni. Ég lýsti þeirri skoðun minni að engin ákvæði sem útiloka slíka aðila væru í frumvarpinu. Aðspurður um hvernig orða mætti slíkt ákvæði treysti ég mér ekki til að gera það án frekari athugunar. Af þessu tilefni sendi ég nefndinni hér með tvær hugmyndir að orðalagi sem að mínu mati myndi koma í veg fyrir eða draga úr því að aðilar sem nota skattaskjól í starfsemi sinni geti flutt hagnað af starfsemi hér úr landi án þess að greiða hér skatta eins og skylt er.

Munurinn á þessum hugmyndum er sá að tillaga A er byggð á þeirri afstöðu, sem verið hefur að styrkjast í fjölþjóðlegu samstarfi, að skattaskjól séu sem slík skaðleg fyrir þjóðir heims frá efnahagslegu og félagslegu sjónarmiði, ræni lönd skatttekjum, séu hemill á efnahagslegar framfarir og auki misskiptingu eigna og tekna. Tilgangur þeirra sem þau nota sé sá einn að komast undan því að greiða sinn hluta af samfélagslegri starfsemi. Skattaskjól sem slík eigi því að útiloka frá samskiptum á við önnur ríki og alþjóðasamfélagið. Tillaga A felur í sér að tengsl við lágskattasvæði ein sér, þ.e. að hafa búið til möguleika á tekjuflutningi þangað, nægi til þess að útiloka viðkomandi aðila frá stuðningi með fé úr sjóðum almennings sem þeir hafa sýnt að þeir vilji ekki greiða sinn hluta til.

Tillaga B er frábrugðin að því leyti að með henni er gengið skemmra. Í henni er miðað við að til þess að öðlast rétt skv. lögnum þurfi að liggja fyrir að viðkomandi félag hér á landi eða raunverulegur eignandi þess hafi ekki átt í fjárhagslegum samskiptum við aðila sem staðsettur er á lágskattasvæði síðast liðin þrjú ár. Formleg en óvirk tengsl af þessum toga hafi því ekki áhrif á rétt hans.

Í báðum tilvikum er gert ráð fyrir að framkvæmdin verði á grundvelli yfirlýsingar viðkomandi félags eða raunverulegs eiganda þess um að skilyrðin séu uppfyllt. Krefst það því ekki vinnu í stjórnsýslunni við að staðreyna réttinn fyrirfram í einstökum tilvikum. Verði viðkomandi síðar uppvís að rangri verður hann krafinn um endurgreiðslu og viðurlögum beitt sem þurfa að vera næg til fælingar. Þessi vinnubrögð eru í samræmi við það sem almennt tíðkast í skattastjórnsýslunni.

Tillaga A.

Lög þessi gilda um einstaklinga og lögaðila sem stunda atvinnurekstur eða sjálfstæða starfsemi á Íslandi, sem höfðu hafið starfsemina fyrir 1. febrúar 2020. Lögin gilda ekki um einstaklinga eða lögaðila sem hafa beint eða óbeint eignarhald eða stjórnun í hvers kyns félagi, sjóði eða stofnun, sem telst vera með heimilisfestu í lágskattaríki, sbr. 57. gr. a laga um tekjuskatt, nr. 90/2003, né um lögaðila ef raunverulegur eigandi hans er með heimilisfestu á lágskattasvæði skv. skilgreiningu sömu laga eða á eða ræður hvers kyns félagi, sjóð eða stofnunar á slíku svæði. Umsókn um stuðning skv. lögnum skal fylgja yfirlýsing viðkomandi einstaklings, félags eða eftir atvikum raunverulegs eiganda um að skilyrði þessa málsliðar séu uppfyllt.

Tillaga B

Lög þessi gilda um einstaklinga og lögaðila sem stunda atvinnurekstur eða sjálfstæða starfsemi á Íslandi, sem höfðu hafið starfsemina fyrir 1. febrúar 2020. Lögin gilda ekki um einstaklinga eða lögaðila, sem á sl. þremur árum hafa átt í fjárhagslegum samskiptum beint eða í gegnum félag sem þeir eiga ráðandi hlut í, við hvers kyns félaga, sjóð eða stofnun, sem telst vera með heimilisfestu í lágskattaríki, sbr. 57. gr. a laga um tekjuskatt, nr. 90/2003, né um lögaðila ef raunverulegur eigandi hans er með heimilisfestu á lágskattasvæði skv skilgreiningu sömu laga eða hefur á sl. þremur árum átt í fjárhagslegum samskiptum beint eða í gegnum félag sem hann á ráðandi hlut í við hvers kyns félag, sjóð eða stofnun á slíku svæði. Umsókn um stuðning skv lögnum skal fylgja yfirlýsing viðkomandi einstaklings, félags eða eftir atvikum raunverulegs eiganda um að skilyrði þessa málsliðar séu uppfyllt.

Auk framangreinds var ég einnig spurður álits um þær takmarkanir sem settar eru á arðgreiðslur o.fl. í frumvarpinu. Ég tel þær takmarkanir vera góðra gjalda verðar sem viðleitni en bendi á að það sem þar er nefnt er aðeins hluti af því hvernig hagnaði fyrirtækja er ráðstafað og líklega ekki sá umfangsmesti. Uppbygging á eigin fé með kaupum á hlutabréfum í öðrum fyrirtækjum, stofnun nýrra fyrirtækja, fjárfestingu í sjóðum, ríkisverðbréfum eða öðrum verðbréfum eru allt leiðir sem færar eru og notaðar. Ekki eru ljós rök fyrir því að miða eingöngu við tiltekna ráðstöfun hagnaðar þótt hún hafi verið tilefni umfjöllunar í fjölmiðlum í stað þess að miða við það sem liggur ráðstöfun hagnaðar til grundvallar, þ.e. afkomu og fjárhagslega stöðu félagsins og þörf þess fyrir stuðning.

Líta má hlutabætur sem tímabundna rýmkun á rétti launamanna til atvinnuleysisbóta fremur en fjárhagslegan stuðning við fyrirtækin og því eigi athugasemdir þessar ekki við nema að litlu leyti. Af þeim upplýsingum sem birtar hafa verið um þau fyrirtæki sem nýtt hafa þetta úrræði má þó ætla að það hafi að hluta til verið notað sem tækifæri til að létta undir með starfsemi sinni stundum af óljósu tilefni. Ástæða þess að það er unnt er að réttur til stuðnings skv. lögnum er ekki tengdur raunverulegri þörf eða mati á henni öfugt við það sem gerist í opinberum velferðarkerfum þar sem millifærslu til einstaklinga eru jafnan byggðar á einhvers konar þarfagreiningu eins og kemur fram í lífeyri almannatrygginga, örorkulífeyri, barnabótum, vaxtabótum og atvinnuleysisbótum. Sú regla virðist ekki eiga að gilda um stuðning við fyrirtæki.

Athugasemdirnar þessar eiga hins vegar efnislega í meira mæli við um annað lagafrumvarp sem er samhliða til umfjöllunar á Alþingi, þ.e. frumvarp til laga um stuðning úr ríkissjóði vegna greiðslu hluta launakostnaðar á uppsagnarfresti. Það frumvarp er byggt er upp með svipuðum hætti hvað varðar rétt til stuðnings. Efni þess frumvarps er aftur á móti hreinn fjárhagslegur stuðning við fyrirtæki en breytir litlu um fjárhagslega stöðu launamanna. Þeir eiga þessa sömu launakröfu á hendur launagreiðanda eða eftir atvikum þrotabú hans eða ábyrgðarsjóð launa óháð ákvæðum frumvarpsins. Þar sem stuðningurinn er á engan hátt tengdur mati á þörfum fyrirtækjanna eða getu þeirra til að standa við launaskuldbindingar sínar án þess að tímabundnir erfiðleikar setji arðbæra framtíðarstarfsemi í hættu eru miklar líkur á að stór hluti hans renni til fyrirtækja sem ekki þurfa á honum að halda og endi að lokum sem aukning á eigin fé þeirra.

Af þessum ástæðum verður afrit bréf þessa sent efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis sem umsögn undirritaðs.

Virðingafyllst
Indriði H. Þorláksson
fyrirverandi ríkisskattstjóri

Reykjavík, 26. maí 2020

**Umsögn LÍS um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um
Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar), 813. mál**

Landssamtök íslenskra stúdenta, hér eftir LÍS, fagna ætlunum stjórnvalda um að framlengja hlutabótaleiðina sem og því að stúdentar séu enn teknir með í reikninginn hvað hana varðar. Þrátt fyrir það hafa LÍS áhyggjur af þeim lið frumvarpsins sem snertir skilyrði um hærra starfshlutfall en áður var að finna í bráðabirgðaákvæði um hlutabætur.

Eins og aðrir hafa stúdentar bæði misst vinnuna og lækkað í starfshlutfalli vegna heimsfaraldurs COVID-19. Það sem er þó ólíkt með stúdendum og öðrum launamönnum er að stúdentar vinna gjarnan hlutastörf með námi, færri vinna full störf, en rúmur helmingur stúdenta hérlandis vinnur með námi og 71% þeirra gera það að öllu eða miklu leyti til þess að eiga efni á námi, samkvæmt Eurostudent VI könnuninni.¹ Að sumri til leita stúdentar sér þó að fullum störfum en atvinnuleysi hefur aukist mikið og framboð á sumarstörfum er því af skorum skammti, eins og flestum er nú ljóst. Kannanir á meðal stúdenta í háskólum höfuðborgarsvæðisins, Háskóla Íslands, Listaháskóla Íslands og Háskólans í Reykjavík, hafa sýnt fram á að um 7.000 stúdentar sem stunda nám í skólunum þremur hafi enn ekki fengið störf í sumar.²

Því má ætla að einhverjir stúdentar haldi sig í hlutastörfum vetrarins, hlutastörfum þar sem þeir hafa gjarnan verið lækkaðir í starfshlutfalli. Þar sem stúdentar vinna, eins og áður sagði, margir hverjir í hlutastörfum ekki fullum störfum, með fram námi gæti reynst þeim erfitt að halda 50% starfshlutfalli eftir skerðingu. Því kalla LÍS eftir því að stúdentar séu

---

¹ Sjá niðurstöður EUROSTUDENT VI á bls. 16 og 17 hér:

<https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=2d86daef-4fb1-11e8-942b-005056bc530c>

² Sjá samantekt af Facebook-síðu LÍS:

<https://www.facebook.com/haskolanemar/photos/a.676993189031069/3140535352676828/?type=3&theater>

undanskildir 50% ákvæðinu og þeir séu enn gjaldgengir í hlutabótakerfinu ef starfshlutfall þeirra er lækkað niður í allt að 25%.

Þá taka LÍS sérstaklega undir lið b sem lýtur að því að launamenn geti óskað eftir að miðað verði við meðaltal heildarlauna í hverjum mánuði tekjuárið 2019 en það gæti nýst stúdentum, sem eru með mismiklar tekjur eftir mánuðum vegna breytilegra álagspunkta í námi, afar vel.

Fyrir hönd Landssamtaka íslenskra stúdenta

Ragnhildur Þrastardóttir

Ragnhildur Þrastardóttir, varaforseti LÍS

Til velferðarnefndar Alþingis.

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð Launa (framlenging hlutabótaleiðar): Þingskjal 1427 - 813. mál, 150. löggjafarþing 2019-2020.

Nemendafélagi Háskólans á Bifröst þykir sárt að sjá að ekki er sérstaklega minnst á námsmenn í viðkomandi frumvarpi. Tilgangur þess er vissulega að tryggja stöðu fólks á vinnumarkaði en það er þó óumdeilanlegt að námsmenn eru sannarlega að miklu leyti til á vinnumarkaði. Í þessu samhengi vill Nemendafélagið sérstaklega benda á stöðu námsmanna við Háskólann á Bifröst og hvernig lög um atvinnuleysistryggingar eru að hluta til gölluð.

Samkvæmt könnun sem send var út til allra nemenda Háskólans á Bifröst í lok mars, þar sem svarhlutfall var 41,4% nemenda við skólann, voru rétt tæp 65% félagsmanna í 76% vinnu eða meira. Það ætti að þykja eðlilegt að þeir sem eru í 76% vinnu eða meira eigi skilyrðislaust rétt á atvinnuleysisbótum missi þeir sína vinnu, algerlega óháð því hvort viðkomandi sé í lánshæfu námi hjá LÍN – og í öllu falli ætti það að vera skýrt að allir í 100% vinnu ættu alltaf að eiga skýran og skilyrðislausan rétt á atvinnuleysisbótum. Það ætti ekki að refsast því fólki fyrir að hafa valið að mennta sig með fram vinnu. Hér er munurinn á milli nemenda Háskólans á Bifröst og „týpískari“ námsmanna sá að flestir nemendur Háskólans á Bifröst eru að *mennta sig með fram vinnu*, ekki *vinna samhliða námi*. Þetta gera þeir til að auka eigin menntun og til að þekkja nýjustu fræði. Margir ganga jafnvel svo langt að stunda fullt nám samhliða fullri vinnu. Nemendafélagið lýsir yfir áhyggjum af því að félagsmenn þess njóti ekki sömu réttinda á atvinnumarkaði og aðrir launþegar fyrir það eitt að sýna þann dugnað að vera í miklu námi með mikilli vinnu.

Nemendafélagið vill benda á að 62,4% félagsmanna Nemendafélagsins eiga barn yngra en 18 ára á sínu heimili. 44,8% félagsmanna eiga 2 börn eða fleiri. Skert atvinnumarkaðsréttindi félagsmanna gætu því komið mörgum barnafjölskyldum sérstaklega illa.

Í ljósi illa ígrundaðra reglna um atvinnuleysisbætur er fjárhagslega besti kostur þeirra nemenda sem missa sína vinnu eflaust í flestum tilvikum að segja sig úr námi og bíða eftir því að geta talist í virkri atvinnuleit. Á þeim biðtíma þarf þetta fólk þó að hafa í sig og á og er ekki útséð um hvernig viðkomandi eiga að fara að því. Reglur um atvinnuleysisbætur hvað varðar námsmenn byggja á þeirri hugsun að allir stundi línulegt nám, úr grunnskóla í menntaskóla og úr menntaskóla í háskóla, og klári sínar gráður án þess að hafa nokkurn tímann verið 100% þátttakendur á vinnumarkaði á þeim tíma utan sumartímans. Það á einfaldlega ekki lengur við

– og þá allra síst á Bifröst. 87,5% nemenda við skólann eru 26 ára eða eldri og 45,3% nemenda við skólann eru 36 ára eða eldri. Rétt er að nefna að strax í lok mars höfðu 3,8% nemenda Háskólans á Bifröst misst vinnuna vegna veirunnar, samkvæmt áðurnefndri könnun.

Atvinnumarkaðurinn setur síauknar kröfur á bæði aukna menntun þátttakenda á vinnumarkaði og að viðkomandi þekki nýjustu fræði. Þannig er algerlega eðlilegt að meðalaldur námsmanna hækki samhliða því og er það í raun hagur landsins að sem flestir þekki nýjustu fræði, óháð aldri. Háskólinn á Bifröst hefur komið til móts við þær kröfur en nú er nemendum skólans mismunað fyrir það eitt að hafa sýnt bæði metnað og dugnað.

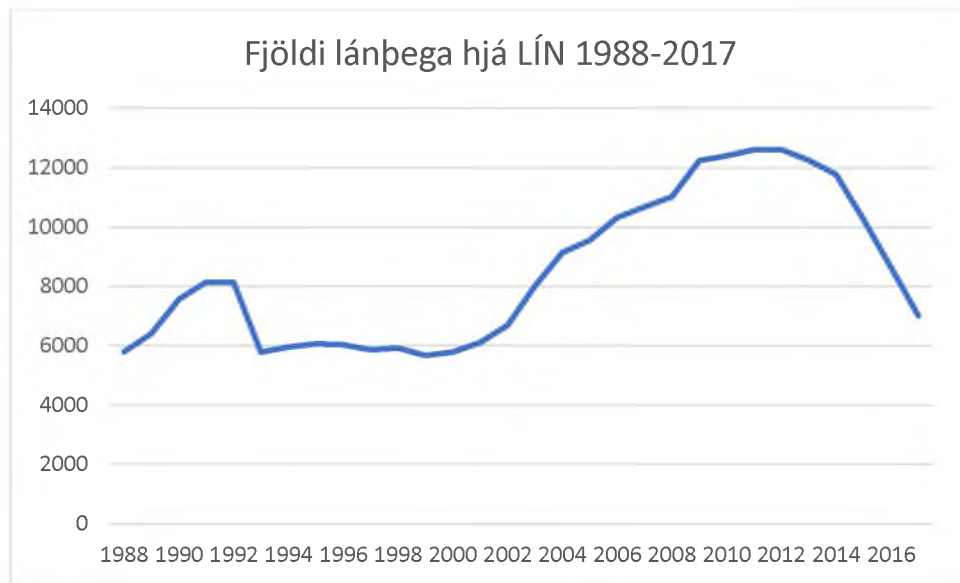
Námsmenn sem einnig eru launþegar greiða í atvinnuleysistryggingasjóð. Þannig hafa námsmenn verið að borga of háar tryggingar og er því ljóst að annað hvort þarf ríkið að tryggja stúdentum rétt til atvinnuleysisbóta eða einfaldlega endurgreiða ofgreiddar tryggingar.

Í ljósi alls þessa þykir Nemendafélaginu skýr og eðlileg krafa að námsmenn sem stundað hafa x mikla vinnu og missi sína vinnu eigi skýran og skilyrðislausan rétt á atvinnuleysisbótum. Að því sögðu tekur Nemendafélagið þó einnig undir kröfu stúdentahreyfingarinnar sem heildar hvað varðar atvinnuleysisbætur til handa námsmönnum. Þó minnihluti nemenda við Háskólann á Bifröst teljist „venjulegir“ námsmenn þá má þó alls ekki gleyma þeim hópi. Í því ljósi fylgir hér greinargerð til að varpa ljósi á bága stöðu námsmanna undanfarin ár.

Það má byrja á því að benda á niðurstöður EUROSTUDENT VI frá árinu 2016, þar sem Ísland sker sig úr í samanburði við Evrópu þegar kemur að fjárhagsáhyggjum þeirra námsmanna sem reiða sig á opinberan námsmannastuðning. Niðurstöðum könnunarinnar hefur ávallt verið tekið með fyrirvara sökum þess að svarhlutfall íslenskra háskólanema var rétt yfir 12%. Séu niðurstöður könnunarinnar settar í samhengi við þróun LÍN á allra síðustu árum er þó vísbending um að niðurstöður EUROSTUDENT VI hafi ekki verið ýkja villandi. Samkvæmt EUROSTUDENT VI upplifðu yfir 60% íslenskra námsmanna sem reiddu sig á opinberan námsmannastuðning, með öðrum orðum LÍN, að þeir væru í miklum fjárhagserfiðleikum. Ekki einhverjum fjárhagserfiðleikum – **miklum** fjárhagserfiðleikum. Næst á eftir Íslandi í þeim tölum kom Írland með rétt yfir 50%. Aðrar þjóðir voru fyrir neðan 50%. Fjárhagsstaða íslenskra námsmanna almennt mældist ekki góð í þeirri könnun en í heildina töldu 34% námsmanna sig eiga í miklum fjárhagserfiðleikum. Það sker sig þó úr hversu margir sem reiddu sig á framfærslu LÍN töldu sig eiga í miklum fjárhagserfiðleikum. Þetta var þó árið 2016, ekki í miðri kórónukreppu ársins 2020. Hluti af því af hverju niðurstöðunum var tekið með fyrirvara

var eflaust að kaupmáttur íslenskra námsmanna mældist þokkalega góður í sömu könnun. Það er þó kannski vísbending um að kaupmáttur ungs fólks sé minni en hann ætti að vera. Ekki er lokað fyrir það skotið að hátt leiguverð spili þar sinn þátt. Kynslóðin eftir hrun er ekki að fara á nýbyggingafylleri eins og var hér á níunda áratugnum – raunar var hér nýbyggingabindindi lengi eftir hrun.

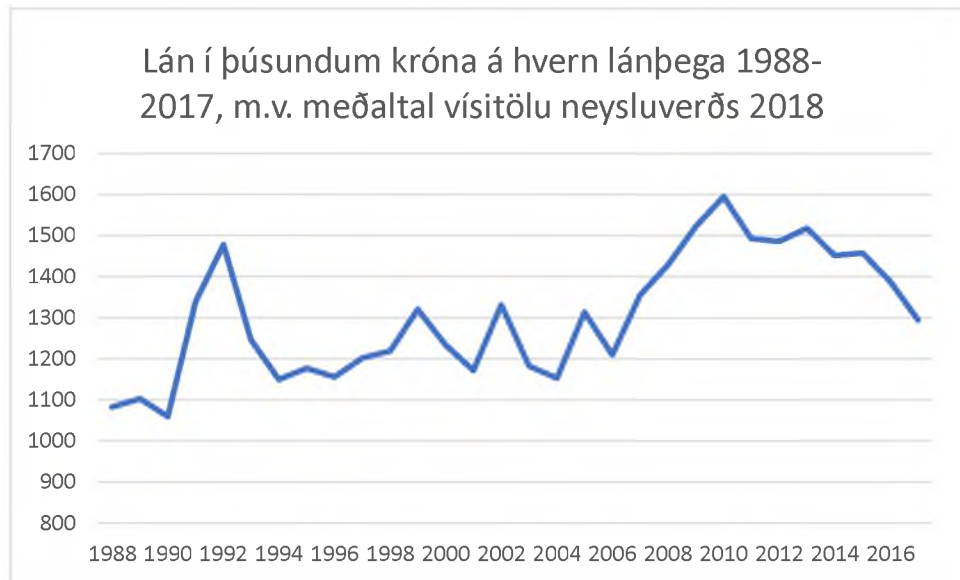
LÍN hefur augljóslega gjörsamlega brugðist hlutverki sínu sem félagslegur jöfnunarsjóður miðað við niðurstöður EUROSTUDENT VI, eins og sést best á þróun á fjölda lánþega frá námsárinu 2013-2014, en fjöldinn hefur gjörsamlega hrunið.

Eins og sjá má á myndinni hér fyrir ofan er LÍN í mikilli tilvistarkreppu og ekkert útlit er fyrir að það hafi mikið hægt á ferlinum frá árinu 2017 – en það eru þó engar nýrri opinberar tölur til um fjölda lánþega en frá námsárinu 2016-2017. Vert er að hafa í huga að fjöldi námsmanna hefur aukist til muna frá 20. öldinni, þegar fjöldi lánþega var nokkurn veginn á sama bili og árið 2017. Fjöldi lánþega námsárið 2016-2017 var 7.007, en umsóknir um lán það námsár voru 8.342. Samkvæmt orðum mennta- og menningarmálaráðherra í september 2019 voru umsóknir um lán námsárið 2017-2018 einungis 7.007. Þannig fækkaði umsóknum um 1.335 á milli ára og er því líklegt að fjöldi lánþega hafi verið í kringum 6.000 það námsár. Samkvæmt ársreikningi LÍN fyrir árið 2018 lækkaði heildarveiting námslána frá almanaksárinu 2017 úr 8.833 milljónum króna niður í 7.463,3 milljónir króna. Það verður varla skýrt nema með fækkun lánþega. Það er því með öllu líklegt að fjöldi lánþega námsárið 2018-2019 hafi ekki verið í lægri tölu síðan á fyrri hluta níunda áratugarins, sé sem sagt kominn niður fyrir 5.631 lánþega – en það var fjöldi lánþega árið 1984 samkvæmt ársskýrslu LÍN árið 2006. Ef það er raunin að ekki hafi verið færri lánþegar síðan á fyrri hluta níunda áratugarins er ljóst að

námsmenn á Íslandi í dag standa efnahagslega höllum fæti samanborið við fyrri kynslóðir – því ekki kemur lækkun á fjölda lánþega til vegna gríðarsterkrar fjárhagsstöðu námsmanna.

Þegar frumvarp til laga um námslán og námsstyrki (sem aldrei varð að lögum) var lagt fram á 145. löggjafarþingi 2015-2016 var það t.a.m. rökstutt með því að þróunin hefði verið sú að námslán hafi hækkað. Þó höfðu námslán á hvern lánþega farið lækkandi hægt og bítandi frá árinu 2010, þegar þau náðu skiljanlegum hæðum sökum efnahagshrunsins.

Mögulega gleymdist að reikna dæmið út frá vísitölu neysluverðs en líklega var frekar átt við sögulegt samhengi og að þróunin hefði ekki gengið til baka eftir hrun. Einnig gæti verið að vísað hafi verið til þess að námslán á hvern háskólanema á árunum rétt eftir hrun höfðu hækkað, eins og sjá má á mynd síðar í þessari umsögn, en þó hafði sú þróun gengið til baka árið 2015. Í þessu samhengi er kannski vert að minnast fyrri orða í þessari umsögn um kaupmátt ungs fólks í samhengi við háan húsnæðiskostnað – og þar með ætlaða aukna þörf námsmanna á hærri framfærslu.

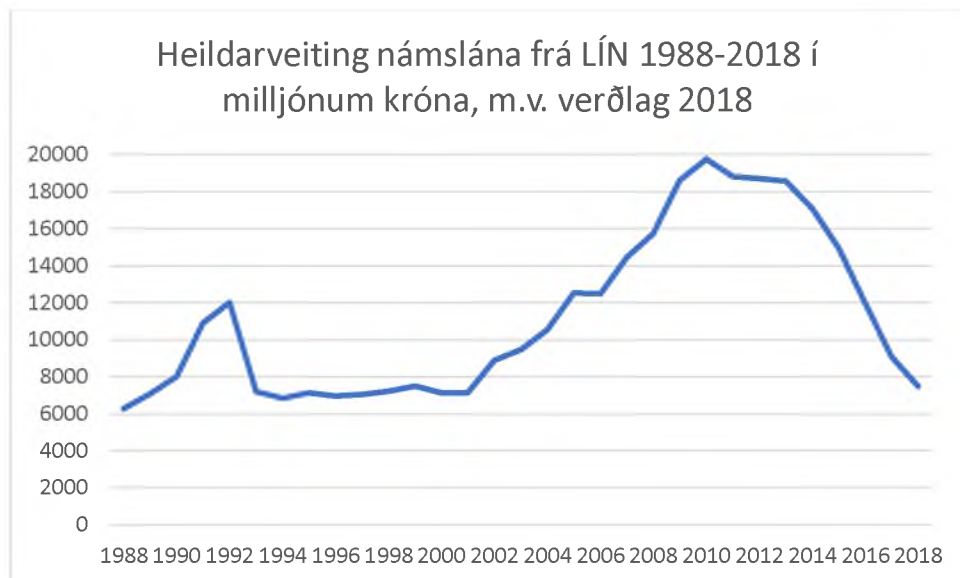
Meðalaldur námsmanna hefur hækkað á þessari öld. Sú hækkun kemur líklega til út frá annars vegar aukinni kröfu atvinnulífsins um aukna menntun atvinnuþátttakenda og hins vegar því að ungt fólk hefur síður efni á því að einbeita sér að fullu að sínu námi. Í því samhengi má benda á rannsóknir þess efnis að fjárhagsáhyggjur hafi slæm áhrif á námsárangur og námsframvindu. Þannig er hækkandi meðalaldur námsmanna annars vegar eðlileg þróun sökum breyttra krafna atvinnulífsins og hins vegar óeðlileg þróun sökum dræms kerfisstuðnings við ungt fólk. Mennta- og menningarmálaráðuneytið hefur sýnt vilja til að ná meðalaldri námsmanna hérlandis niður, meðal annars með frumvarpi um Menntasjóð námsmanna. Meðalaldurinn næst þó ekki svo auðveldlega niður án þess að greina fyrst **hvers vegna** Íslendingar eru eldri en

almennt í heiminum þegar þeir útskrifast með sínar gráður. Í því samhengi má nefna, eins og fram kemur síðar í þessari umsögn, að heildarfjöldi námsmanna á Íslandi hefur dregist saman samhliða gríðarlegri fækkun lánþega hjá LÍN. Efnaminna fólk leitar síður í nám og þegar þau fara í nám þá er það eftir að hafa unnið fyrir sínu námi. Það er ekki hægt að nýta eingöngu LÍN til að koma sér í gegnum nám, eins og sést glöggst á niðurstöðum EUROSTUDENT VI hvað varðar fjárhagserfiðleika þeirra námsmanna sem nýta sér LÍN. Þannig gagnast LÍN ekki öðrum en þeim sem *þegar hafa tryggjar tekjur og/eða bakland sér til stuðnings*. Þannig er hlutverk LÍN, að tryggja landsmönnum tækifæri til menntunar óháð efnahag, flogið út um gluggann. Það hefur vissulega verið gert í þeim tilgangi að tryggja LÍN sem fjárhagslega sjálfbæra stofnun, en á kostnað þess að stofnunin sem slík gagnast ekki þeim sem ættu helst að nýta sér þjónustu hennar. Þannig *eykur níverandi lánasjóðskerfi við ójöfnuð í íslensku samfélagi*. Það er vissulega verið að ráðast í breytingar á því kerfi en það gagnast ekki í núinu – og í núinu er þörf.

Þrátt fyrir allt þetta hafa meðallán á hvern lánþega þó farið lækkandi frá árinu 2015 og voru árið 2017 frekar í takt við sögulegt samhengi. Það kemur ekki til vegna þess að fyrrnefnt frumvarp hafi verið samþykkt, svo eðlilegasta skýringin er sú að námsmenn hafi í auknum mæli leitað sér framfærslu á atvinnumarkaði. Tölur úr könnun EUROSTUDENT VI um fjárhagserfiðleika námsmanna eftir því hvaðan þeirra helsta framfærsla kom styðja við þá kenningu að á allra síðustu árum hafi verið aukinn hvati fyrir námsmenn þess efnis að sjá fyrir sér sjálfir, sem og tölur um fordæmalaus lækkun í fjölda lánþega hjá LÍN – og eru þó kerfisbreytingar ársins 1992 teknar með í reikninginn. Einnig er vert að benda á að atvinnuleysi á landinu undanfarin ár hefur verið það lítið að í raun mætti tala um skort á framboði af vinnuafl. Þannig hafa námsmenn haft greiðan aðgang að framfærslu í atvinnulífinu – en það hægir þó eðlilega á meðalnámsframvindu að stúdentar hafi þurft að reiða sig á atvinnulífið til að hafa í sig og á. Námsmenn á vinnumarkaði svöruðu þó eftirspurn eftir vinnuafl og minnkuðu þörf á því að flytja vinnuafl inn til að svara eftirspurninni. Þannig hafa námsmenn stutt við atvinnulífið og vöxt síðustu ára og séð til þess að fjármagn hefur síður flotið úr landi sökum aðflutts vinnuafls. Nú er öldin þó önnur og þá á að skilja stúdenta eftir – eflaust er sú hugsun tilkomin vegna hugmyndarinnar um línulega þróun námsframvindu, og að námsmenn, sem ungt fólk, ættu að geta verið hjá foreldrum sínum. Það eru þó úreltar hugmyndir sem eiga ekki við íslenskan veruleika árið 2020. Þannig má sömuleiðis benda á það að ekki allir geta reitt sig á stuðning foreldra. Í því samhengi nægir að benda á þann fjölda eldri námsmanna við Háskólann á Bifröst sem hafa að fullu verið þátttakendur í atvinnulífinu en eiga nú ekki rétt á

atvinnuleysisbótum ef þeir hafa misst vinnuna. Miðað við aldursdreifingu þeirra og að 62,4% þeirra eigi barn undir 18 ára aldri má reikna með að margir þeirra eigi einnig börn yfir 18 ára aldri og að viðkomandi börn séu námsmenn. Að auki má benda á að ekki búa allir svo vel að eiga foreldra, og enn fleiri búa ekki svo vel að eiga efnamikla foreldra. Þannig má aftur benda á EUROSTUDENT VI, en þar kom fram að þeir íslensku námsmenn sem áttu ekki foreldra með háskólagráðu unnu að meðaltali 5 klukkustundum meira heldur en þeir námsmenn sem áttu foreldra með háskólagráðu. Það var með mesta mun í Evrópu – sem gefur ekki góða mynd af jöfnuði á Íslandi – og styður við þá fullyrðingu að LÍN hafi brugðist hlutverki sínu sem félagslegur jöfnunarsjóður.

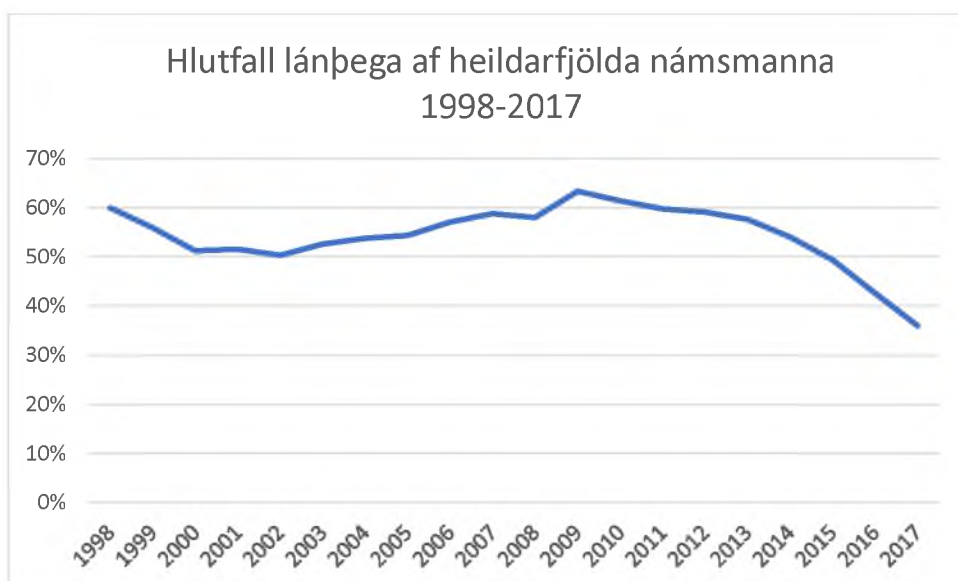
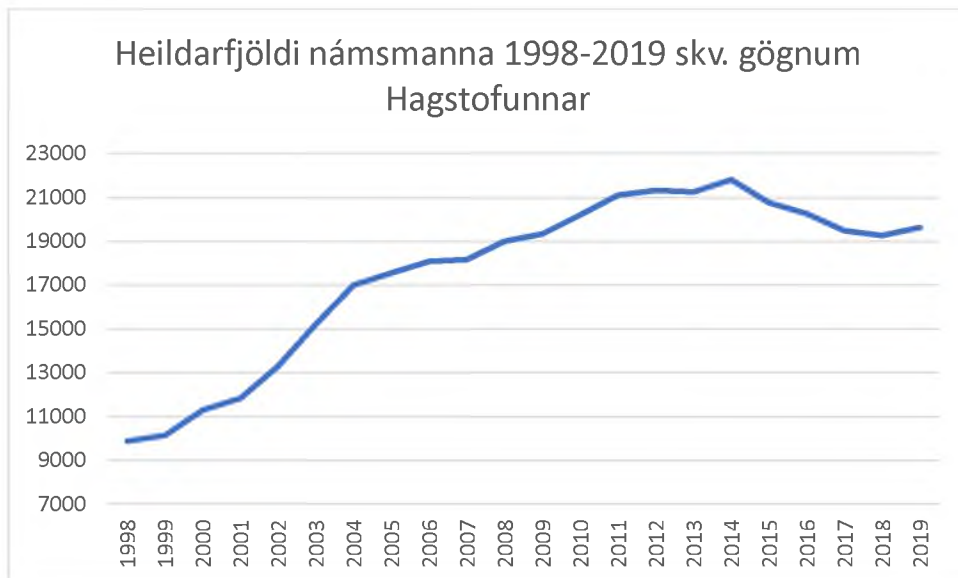
Þegar heildarveiting námslána frá LÍN er framreiknuð að meðaltali vísitölu neysluverðs ársins 2018 má glöggst sjá að tölurnar hafa gjörsamlega hrunið frá árinu 2013. Þetta má sjá á næstu mynd.

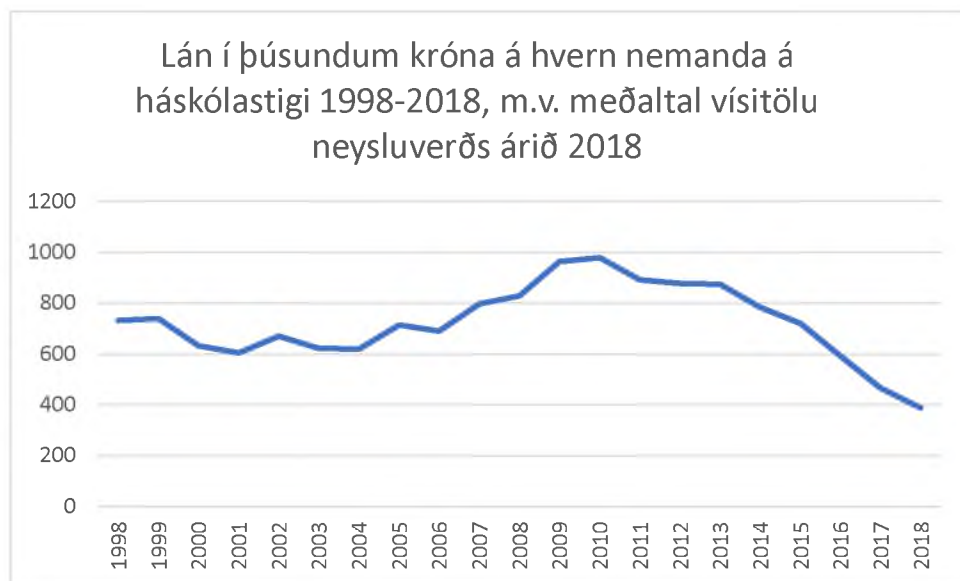

Þetta er í beinu samhengi við þróun á fjölda lánþega hjá sjóðnum en myndin er sett fram til að varpa ljósi á þær gríðarlegu fjárhæðir sem hafa sparast á þessum áratug. Fjárhagsstaða LÍN hefur batnað til muna samhliða gríðarlegri fækkun lánþega og var handbært fé sjóðsins í lok árs 2018 yfir 13 milljarðar króna, eigið fé 104 milljarðar króna og skuldir 96 milljarðar króna. Þannig voru skuldir og eigið fé alls 200 milljarðar króna í árslok 2018. Það ætti því algerlega að vera LÍN kleift að bjóða eins konar hlutabótaleið fyrir námsmenn í sumar. Það myndi sömuleiðis tryggja virkni stúdenta samhliða fjárhagsöryggi þeirra, en virkni stúdenta hefur verið áhyggjuefni ríkisstjórnarinnar í orðræðu hvað varðar atvinnuleysisbætur til handa námsmönnum. Við skulum líka gefa því gaum að íslenskir námsmenn eyddu yfir 50 klukkustundum á viku – að meðaltali – í vinnu og nám samkvæmt könnun EUROSTUDENT

VI (enn og aftur – hæsta skorið í Evrópu) og að á námsmönnum er almennt gríðarlegt álag. Námsmenn eru ekki hræddir við virkni – svona að meðaltali.

Lítum nú á þrjár myndir.

Eins og kemur fram á fyrstu myndinni þá hefur íslenskum námsmönnum fækkað samhliða gríðarlegri fækkun í fjölda lánþega hjá LÍN – og miðað við fjárhagsstöðu námsmanna og gríðarlegs ójöfnuðar á vinnuþörf námsmanna eftir menntun foreldra þeirra er líklegt að sú þróun komi til vegna þess að efnaminna fólk á síður efni á því að fara í nám. Þannig er það einnig hluti af þeirri þróun að meðalaldur námsmanna fer hækkandi.

Á miðjumyndinni sést hlutfall lánþega hjá LÍN af heildarfjölda námsmanna. Það ætti ekki að koma á óvart að topparnir á þeirri mynd voru skólaárin 2008-2009 og 2009-2010. Hlutfall lánþega af heildarfjölda námsmanna lækkaði í kjölfarið og frá árinu 2013 hefur hlutfallið hrunið og er í engum takti við sögulegt samhengi. Miðað við tölur um fjölda lánaumsókna námsárið 2017-2018 sem vísað var til fyrr í þessari umsögn eru líkur á því að hlutfallið hafi áfram hrunið eftir námsárið 2016-2017, sem er síðasta árið sem vísað er til á myndinni.

Á síðustu myndinni sést að stuðningur LÍN við háskólakerfið sem heild hefur ekki verið lægri frá því að Hagstofan hóf að birta tölur um heildarfjölda námsmanna. Það er erfitt að fullyrða hvort hann sé í sögulegu lágmarki, enda LÍN 59 ára gömul stofnun, en þetta er þó í öllu falli minnsti stuðningur sem LÍN hefur veitt háskólakerfinu í áratugi.

Staða námsmanna er ekki til komin vegna ákvarðana þeirra sjálfa, heldur ákvarðana stjórnsýslunnar um hvernig ætti að tryggja hag námsmanna. Stjórnsýslan hefur **algerlega brugðist námsmönnum** eins og sést á þessum tölum – og nú á aftur að bregðast þeim. Það verður ekki skýrt öðruvísi en að um sé að ræða annað hvort sinnuleysi eða skilningsleysi á stöðu námsmanna.

Að öllum ofangreindum þáttum meðtöldum telur Nemendafélagið skýrt að námsmenn ættu að hafa rétt á atvinnuleysisbótum, í öllu falli sumarið 2020 og í öllu falli alltaf ef námsmenn vinna x mikið með námi. Námsmenn hafa staðið höllum fæti síðari hluta þessa áratugar og þó lagt sitt af mörkum þess efnis að samfélagið náði sér eftir hrun og svo sannarlega skilað verðmætum inn í hagkerfið, um fram það sem mætti búast við frá þeim hópi landsmanna. Að neita stúdentum um rétt til atvinnuleysisbóta sýnir aldrei annað en skilningsleysi á stöðu stúdenta og vilja til að fórna námsmönnum – eflaust byggðan á úreltri ímynd um tvítugan háskólanema sem á góða og tekjuháa foreldra. Þó það sé vilji mennta- og menningarmálaráðuneytisins að staðalgera þá staðalímynd þá lýsir sá vilji ekki ástandinu eins og það er akkúrat núna. Það er aldrei annað en veruleikafirring að byggja aðgerðir um námsmenn á úreltri staðalímynd og trú um að allir hafi greiðan aðgang að baklandi. Stundum er eina baklandið nefnilega íslenska ríkið – þrátt fyrir góðan vilja og mikinn dugnað. Síðari hluta þessa áratugar var helsta baklandið góð staða á atvinnumarkaði – ekki íslenska ríkið. Nú er ekki lengur góð staða á atvinnumarkaði og því **þarf** ríkið að taka við boltanum.

Að lokum afsakar Nemendafélagið lengd umsagnar þess við frumvarp þetta en Nemendafélaginu þótti rík ástæða til að gera ítarlega grein fyrir stöðu námsmanna hérlandis.

Virðingarfyllst, f.h. Nemendafélags Háskólans á Bifröst,

Leifur Finnbogason, formaður

Alþingi
Velferðarnefnd
150 Reykjavík

Reykjavík, 26. maí 2020
Tilvísun: 2020051678/VIS

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um atvinnuleysistryggingar og Ábyrgðarsjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar)

Persónuvernd vísar til beiðni velferðarnefndar Alþingis frá 19. maí 2020 um umsögn um frumvarp til laga um atvinnuleysistryggingar og Ábyrgðarsjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar) (pskj. 1427, 813. mál á 150. löggjafarþingi).

Með frumvarpinu er meðal annars lagt til að heimild til greiðslu atvinnuleysisbóta til launamanna samhliða minnkuðu starfshlutfalli vegna tímabundins samdráttar í starfsemi vinnuveitanda verði framlengd og að sett verði aukin skilyrði hvað varðar starfsemi vinnuveitenda í því sambandi.

Persónuvernd gerir athugasemdir við eftirfarandi atriði:

1.

Í b-lið 1. gr. frumvarpsins segir að Vinnumálastofnun sé heimilt að óska eftir tilkynningu frá vinnuveitanda, sbr. 2. mgr. 26. gr. laga um fæðingar- og foreldraorlof, um tilhögun foreldraorlofs viðkomandi launamanns þegar launamaður hefur óskað eftir að tekið verði mið af meðaltali heildarlauna síðustu þriggja mánaða áður en viðkomandi hóf töku foreldraorlofs.

Í þessu sambandi bendir Persónuvernd á að þegar persónuupplýsinga er aflað frá öðrum en skráðum einstaklingi sjálfum ber að skýra viðkomandi frá þeim atriðum sem tilgreind eru í 14. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679, sbr. 2. mgr. 17. gr. laga nr. 90/2018, um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga. Að mati Persónuverndar fer hins vegar betur á því að heimilt verði að óska eftir afriti af tilkynningu samkvæmt framangreindu frá launamanninum sjálfum. Persónuvernd leggur því til að lokamálsliður b-liðar 1. gr. frumvarpsins verði orðaður með eftirfarandi hætti:

„Í slíkum tilvikum er Vinnumálastofnun heimilt að óska eftir því að launamaður leggi fram afrit tilkynningar um tilhögun foreldraorlofs, sbr. 2. mgr. 26. gr. laga um fæðingar- og foreldraorlof.“

2.

Í 8. mgr. c-liðar 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir því að Vinnumálastofnun sé heimilt að birta opinberlega lista yfir vinnuveitendur launamanna sem fá greitt samkvæmt ákvæði til bráðabirgða XIII í lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar.

Persónuvernd gerir ekki sérstaka athugasemd við tilgreint ákvæði. Að mati Persónuverndar er þó óþarft að lögfesta framangreinda heimild, enda girði lög nr. 90/2018, um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, ekki fyrir birtingu umræddra upplýsinga. Í því sambandi má árétta að upplýsingar um fyrirtæki, einar og sér, teljast ekki til persónuupplýsinga.

Að öðru leyti vísast til svarbréfs Persónuverndar til Vinnumálastofnunar, dags. 12. maí 2020, en afrit af því fylgir umsögn þessari.

Ekki eru að öðru leyti gerðar athugasemdir við efni frumvarpsins. Verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt.

F.h. Persónuverndar,

Helga Þórisdóttir

Helga Sigríður Þórhallsdóttir

Vinnumálastofnun
Kringlunni 1
103 Reykjavík

Reykjavík, 12. maí 2020

Tilvísun: 2020051604/BFR

Efni: Svar við erindi Vinnumálastofnunar

Persónuvernd vísar til bréfs Vinnumálastofnunar, dags. 11. maí 2020. Í bréfinu eru raktar breytingar sem gerðar voru á lögum nr. 54/2006 um atvinnuleysistryggingar í mars 2020 en í lögum var tekið upp bráðabirgðaákvæði um svokallaða hlutastarfaleið. Leiðin hafi falið í sér hvatningu til atvinnurekenda til að viðhalda ráðningarsambandi og lækka starfshlutfall tímabundið fremur en að grípa til uppsagna. Vinnumálastofnun hafi nú borist beiðni um að afhenda og birta lista yfir þau fyrirtæki sem gert hafi samkomulag við starfsmenn sína um minnkað starfshlutfall ásamt fjölda starfsmanna þeirra sem sótt hafi um atvinnuleysisbætur hjá Vinnumálastofnun. Þá kemur fram í bréfinu að Vinnumálastofnun greiði atvinnuleysisbætur til einstaklinga á grundvelli umsóknar frá þeim en að fyrirtækjum séu ekki greiddar bætur á grundvelli fyrrgreinds hlutabótaúrræðis í lögum nr. 54/2006.

Í bréfinu segir jafnframt að Vinnumálastofnun hafi ekki talið sér heimilt að afhenda eða birta upplýsingar úr atvinnuleysisskrá án skýrrar lagastoðar. Þó að óskað hafi verið eftir upplýsingum um fyrirtæki, eins og hér hátti til, séu að mati stofnunarinnar yfirgnæfandi líkur á að slík birting feli í sér vinnslu persónuupplýsinga sem taki til þess hvaða einstaklingar fái greiddar atvinnuleysisbætur eða að unnt sé að leiða líkur að því hverjir þiggi atvinnuleysisbætur samhliða minnkuðu starfshlutfalli.

Með hliðsjón af þessu óskaði Vinnumálastofnun eftir álit Persónuverndar á þeim spurningum sem raktar er í kafla 2.

1.

Almenn sjónarmið

Samkvæmt 1. mgr. 13. gr. upplýsingalaga, nr. 140/2012, ber stjórnvöldum að veita almenningi með reglubundnum hætti upplýsingar um starfsemi sína, svo sem með rafrænni útgáfu skýrsla, samantektum um mikilvæg verkefni eða útgáfu annarra gagna. Þá segir í 2. mgr. ákvæðisins að stjórnvöld skuli vinna markvisst að því að gera skrár yfir mál, lista yfir málsgögn og gögnin sjálf jafnóðum aðgengileg með rafrænum hætti. Hið sama eigi við um gagnagrunna og skrár. Þess skuli gætt að birting gangi ekki gegn einka- eða almannahagsmunum.

Í athugasemdum við ákvæðið í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 140/2012 segir meðal annars að mikilvægt sé að stuðla að því að stjórnvöld gæti að því, að eigin frumkvæði, að upplýsa um þau viðfangsefni sem þau sinna á hverjum tíma, án þess að gengið sé gegn friðhelgi einkalífs eða mikilvægum almannahagsmunum. Af ákvæðinu leiði að stjórnvöld geti að eigin frumkvæði ákveðið að birta opinberlega talsvert af þeim upplýsingum sem þau búi yfir, enda standi ákvæði laga um þagnarskyldu og persónuvernd því ekki í vegi.

Persónuvernd telur að Vinnumálastofnun þurfi að taka afstöðu til framkominna beiðna á grundvelli tilvitnaðs ákvæðis. Í þessu sambandi bendir Persónuvernd jafnframt á að samkvæmt 2. mgr. 5. gr. laga nr. 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga takmarka þau ekki þann rétt til aðgangs sem mælt er fyrir um í upplýsingalögum. Eins og greinir í kafla 2.1 taka lög nr. 90/2018 auk þess ekki til lögpersóna.

Af framangreindum ákvæðum leiðir að framkvæma ber hagsmunamat áður en veittur er aðgangur að upplýsingum. Þarf þar meðal annars að meta hvort um sé að ræða gögn um hagsmuni sem sanngjarnt er og eðlilegt að leynt fari. Við slíkt hagsmunamat þarf jafnframt að líta til sjónarmiða um friðhelgi einkalífs svo og almannahagsmuna.

Persónuvernd telur að leggja verði til grundvallar að almannahagsmunir standi til þess að upplýsingar um þau fyrirtæki sem hafa starfsmenn, sem sótt hafa um bætur hjá Vinnumálastofnun á grundvelli XIII. ákvæðis til bráðabirgða í lögum nr. 54/2006, verði gerðar aðgengilegar. Í því sambandi athugast að miklir efnahagslegir hagsmunir eru bundnir við greiðslu bóta samkvæmt ákvæðinu. Þá verður að telja að slíkur aðgangur geti skapað aðhald fyrir fyrirtæki sem kjósa að minnka starfshlutfall starfsmanna sinna, með það fyrir augum að þeir fái bætur á grundvelli ákvæðisins. Loks er til þess að líta að um er að ræða sértækt úrræði af hálfu stjórnvalda sem nær til breiðs hóps fólks.

Þá telur Persónuvernd verða að hafa hugfast að upplýsingar um þá einstaklinga sem þiggja bætur á grundvelli XIII. ákvæðis til bráðabirgða í lögum nr. 54/2006 geta ekki talist vera viðkvæmar persónuupplýsingar í skilningi 3. tölul. 3. gr. laga nr. 90/2018.

2.

Svör við spurningum Vinnumálastofnunar

2.1.

Af hálfu Vinnumálastofnunar er í fyrsta lagi spurt hvort Persónuvernd telji að upplýsingar um atvinnurekendur þeirra einstaklinga sem sótt hafa um greiðslur frá Vinnumálastofnun teljist vera persónuupplýsingar í skilningi 2. tölul. 3. gr. laga nr. 90/2018.

Persónuvernd bendir á að í athugasemdum við 3. gr. í greinargerð með frumvarpi því sem varð að lögum nr. 90/2018 segir meðal annars að hugtakið persónuupplýsingar sé víðfedmt og taki til allra upplýsinga, álita og umsagna sem beint eða óbeint má tengja tilteknum einstaklingi, þ.e. upplýsinga sem eru persónugreindar eða persónugreinanlegar. Þá segir jafnframt í athugasemdunum að reglugerðin geri ráð fyrir því að persónuupplýsingahugtakið nái aðeins til upplýsinga um einstaklinga en hvorki til stofnana, fyrirtækja né annarra lögpersóna.

Persónuvernd telur að leggja beri til grundvallar að upplýsingar um fyrirtæki sem hafa starfsmenn sem þiggja bætur frá Vinnumálastofnun á grundvelli XIII. ákvæðis til bráðabirgða í lögum nr. 54/2006 teljist ekki vera persónuupplýsingar þar sem þær lúta í eðli sínu að fyrirtækjum. Þrátt fyrir það telur Persónuvernd rétt að benda á að í vissum tilvikum getur verið unnt að leiða persónuupplýsingar af

slíkum upplýsingum, til dæmis þegar um er að ræða fyrirtæki með fáa starfsmenn eða þegar um er að ræða fyrirtæki þar sem upplýst er um að hlutfallslega margir starfsmenn þiggi bætur á grundvelli ákvæðisins.

2.2.

Í öðru lagi spyr Vinnumálastofnun hvort Persónuvernd telji það nægjanlega aðgerð, til að tryggja að ekki sé unnt að persónugreina umsækjendur um atvinnuleysisbætur, að Vinnumálastofnun afhendi eða birti einungis lista yfir stærri fyrirtæki, t.d. miðað við fjölda starfsmanna, og afmái upplýsingar um fjölda starfsmanna sem sótt hafi um atvinnuleysisbætur.

Persónuvernd getur fallist á að með því að birta upplýsingar um fámenn fyrirtæki geti reynst auðveldara að leiða af þeim upplýsingum persónuupplýsingar um þá sem sækja um framangreindar bætur. Hins vegar er til þess að líta að tilgangurinn með því að gera umræddar upplýsingar aðgengilegar er að tryggja almannahagsmunir og stuðla að aðhaldi fyrir fyrirtæki. Að mati Persónuverndar er líklegt að sá tilgangur náist ekki fyllilega verði fyrirtæki með fáa starfsmenn undanskilin með öllu frá birtingunni eða ef ekki er birtur fjöldi þeirra starfsmanna sem þiggja bætur á grundvelli XIII. ákvæðis til bráðabirgða í lögum nr. 54/2006. Í því sambandi bendir Persónuvernd á að ekki er alltaf samhengi á milli starfsmannafjölda fyrirtækja og fjárhagslegrar stöðu þeirra.

2.3.

Í þriðja lagi spyr Vinnumálastofnun hvort Persónuvernd telji að heimild standi til umræddrar vinnslu samkvæmt 9. gr. laga nr. 90/2018 með hliðsjón af tilgangi birtingar upplýsinganna.

Persónuvernd ítrekar þá afstöðu sína að um afgreiðslu beiðninnar fari eftir ákvæðum upplýsingalaga nr. 140/2012. Svo sem áður er rakið þarf, við þá afgreiðslu, að framkvæma hagsmunamat þar sem einka- og almannahagsmunir koma til skoðunar. Þarf meðal annars að líta til persónuverndarsjónarmiða við það mat.

Persónuvernd bendir á að ef um er að ræða vinnslu persónuupplýsinga sem fellur undir gildissvið laga nr. 90/2018 verði að líta til þess að vinna má með persónuupplýsingar sé það nauðsynlegt vegna verks sem unnið er í þágu almannahagsmuna, sbr. 5. tölul. 9. gr. laga nr. 90/2018 og e-lið 3. mgr. 6. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679.

3.

Niðurstaða

Persónuvernd áréttar að hún sker ekki úr um lögmæti afhendingar upplýsinga samkvæmt upplýsingalögum nr. 140/2012. Það er hins vegar afstaða Persónuverndar að lög nr. 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga girði ekki fyrir að afhentar eða birtar séu upplýsingar um fyrirtæki sem hafa starfsmenn sem nýtt hafa hlutabótaleið samkvæmt XIII. ákvæði til bráðabirgða í lögum nr. 54/2006.

F.h. Persónuverndar,

Helga Þorisdóttir

Þórður Sveinsson

Nefndasvið Alþingis,
Austurstræti 8-10
150 REYKJAVÍK

Reykjavík, 26. maí 2020

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar, 811. mál).

Frumvarp um framlengingu hlutabótaleiðarinnar hefur tekið umtalsverðum breytingum frá fyrstu drögum sem kynnt voru aðilum vinnumarkaðarins. Kynntar hafa verið auknar kvaðir sem gilda til lengri tíma en áður var ráðgert.

Frumvarpið endurspeglar þá neikvæðu umræðu sem verið hefur undanfarnar vikur um hlutabótaleiðina. Samtökin geta tekið undir að í vissum tilvikum hefðu atvinnurekendur átt að leita annarra leiða í stað þess að nýta þetta úrræði en hér er þó einungis um að ræða atvinnurekendur með lítið brot þeirra 35 þús. launamanna sem úrræðið hefur sannanlega nýst.

Afleiðing þessarar neikvæðu umræðu er sú að atvinnurekendur telja orðsporsáhættu felast í notkun hlutabótaleiðarinnar. Kvaðir sem felast í frumvarpinu munu sumar hverjir auðvelda atvinnurekendum þá ákvörðun að hverfa frá notkun þessa úrræðis og leita annarra leiða til að draga úr launakostnaði.

Að mati samtakanna endurspeglar frumvarpið ekki nægilega vel það markmið að koma í veg fyrir uppsagnir. Þannig munu starfsmenn í sumum fyrirtækjum halda ráðningarsambandinu á grundvelli hlutastarfs en í öðrum verður þeim sagt upp störfum því atvinnurekandinn uppfyllir ekki tilteknar kröfur eða er ekki tilbúinn að undirgangast íþyngjandi kvaðir. Ekki verður séð hvernig það gagnast hagsmunum launafólks að mismuna því eftir stöðu hlutaðeigandi vinnuveitenda.

Athugasemdir við einstök ákvæði:

25% samdráttur tekna

Samtökin gera ekki athugasemd við að gerð verði krafa um tiltekinn tekjusamdrátt. Hér er þó rétt að hafa í huga að launakostnaður er mjög mishátt hlutfall veltu. Þannig geta fyrirtæki með hátt launahlutfall þurft að grípa til tímabundinna hlutastarfa við 10% tekjusamdrátt á meðan fyrirtæki með lágt launahlutfall grípa til annarra aðgerða. Því er rétt að meta, m.t.t. markmiða frumvarpsins, hvort taka eigi tillit til annarra þátta en einungis tekjusamdráttar.

Tekjusamdráttur eftir 1. mars 2020

Frumvarpið gerir ráð fyrir að tekjur atvinnurekanda hafi dregist saman um a.m.k. 25% frá 1. mars 2020 og „til þess dags er launamaður sækir um atvinnuleysisbætur eða staðfestir hjá Vinnumálastofnun áframhaldandi nýtingu á rétti sínum til atvinnuleysisbóta samkvæmt ákvæðinu...”

Samtökin gera athugasemdir við bæði upphaf og lok viðmiðunartímabils tekjusamdráttar.

Upphaf 1. mars

Ekki er rökstutt í frumvarpinu af hverju miða á upphaf tekjusamdráttar við 1. mars. Gildandi ákvæði heimilar greiðslu hlutabóta frá og með 15. mars 2020 því við það tímamark var þrengt mjög að starfsemi í atvinnulífinu með tilheyrandi áhrifum á tekjur fyrirtækjanna.

Samtökin hafa í sameiginlegri umsögn til efnahags- og viðskiptanefndar vegna frumvarps um stuðning vegna launa á uppsagnarfresti lagt til að miðað verði við tekjusamdrátt eftir 1. apríl 2020 og er sú tillaga ítarlega rökstudd í umsögninni. Ekki væri óeðlilegt að gæta þar samræmis en hvað frumvarp um framlengingu hlutabótaleiðar varðar þá getur einnig komið til greina að miða við tekjusamdrátt eftir 15. mars sl.

Lok við umsókn starfsmanns um atvinnuleysisbætur

Tilvísun til þess dags sem launamaður sækir um hlutabætur er að mörgu leiti óskýr tilvísun og í raun óeðlilegt, m.t.t. þeirra hagsmuna sem undir eru, að láta rétt launamanna hjá atvinnurekanda ráðast af því hvaða dag einstaklingur sendir inn umsókn um hlutabætur.

Þar sem breyting á bráðabirgðaákvæðinu á að taka gildi 1. júní nk. þá virðist gert ráð fyrir að ekki sé átt við umsóknir sem bárust á grundvelli þess ákvæðis sem gildi frá 15. mars til 31. maí, enda sérstaklega vísað til staðfestingar á „áframhaldandi nýtingu“. Því má gera ráð fyrir að annars vegar sé verið að vísa til nýrra umsókna um hlutabætur frá og með 1. júní eða síðar eða þá staðfestingar einstaklings, sem verðið hefur á hlutabótum, að hann óski eftir að vera áfram á hlutabótum frá og með 1. júní.

Þegar þetta er virt þá virðist sjálfgefið að miða síðara tímamarkið við 1. júní enda nokkuð ljóst að í 99% tilvika þá muni umsóknir, sem frumvarpið vísar til, berst í byrjun júní.

Tillaga

Tekjusamdráttur verði miðaður við tímabilið frá og með 1. apríl til og með 31. maí 2020.

Kvaðir

Í c. lið 1. gr. frumvarpsins eru kynntar margvíslegar kvaðir og forsendur fyrir því að launamenn njóta réttar til hlutabóta á grundvelli þessa úrræðis.

Samkvæmt almennum reglum vinnuréttar geta launamaður og atvinnurekandi samið um hækkun eða lækkun starfshlutfalls. Ekkert er því til fyrirstöðu að breytt starfshlutfall taki strax gildi. Sú sérkennilega staða gæti því komið upp að réttur launamanns til hlutabóta ráðist af því hvort atvinnurekandi sé tilbúinn að undirgangast þær kvaðir sem tilgreindar eru í frumvarpinu. Ef svo er ekki þá þarf launamaður að sækja um hlutabætur á grundvelli almennra ákvæða laganna um hlutabætur á móti lækkuðu starfshlutfalli. Það er mun lakari kostur fyrir launamanninn.

Samtökin mæla því með að kvaðir verði endurskoðaðar m.t.t. hagsmuna launamanna og svo þær torveldi ekki nauðsynlega fjármögnun og endurskipulagningu fyrirtækja í rekstrarvanda.

Arður: Mörg fyrirtæki leita nú að nýjum fjárfestum enda erfitt um vik að nálgast lánsfé. Það kann að reynast erfitt ef ekki verður heimilt að greiða úr arð næstu þrjú árin.

Það er einnig rétt að hafa í huga að stjórnendum er skv. hlutafélagalögum óheimilt að takmarka rétt hluthafafundar til að ákveða arðgreiðslu. Jafnvel þótt stjórn geri ekki tillögu til hluthafafundar um arðgreiðslu eiga hluthafar sem eiga samtals minnst 1/10 hluta hlutafjár kröfu um að tilteknum arði sé úthlutað, sbr. 2. mgr. 101 hfl. Að mati samtakanna er verið að takmarka þennan mikilvæga, lögbundna rétt minnihluta hluthafa ef arðgreiðsla verður ekki ákvörðuð nema með tilheyrandi tjóni fyrir félagið, þ.e. að því verði samhliða gert að endurgreiða atvinnuleysisbætur starfsmanna með álagi.

Rétt er að mati samtakanna endurskoða ákvæði um arðgreiðslur, stytta tímabilið og heimila takmarkaðar arðgreiðslur.

Kaup á eigin bréfum: Dæmi eru um að starfsmönnum er nú sagt upp störfum sem eiga lítinn hlut (partner / eigandi). Samkvæmt samningi ber atvinnurekanda að kaupa hlutinn komi til uppsagnar starfsmanns. Óhjákvæmilegt er að félög virði gerða samninga við starfsmenn. Það má ekki leiða til þess að aðrir starfsmenn, sem fara nú í hlutastarf, missi rétt til hlutabóta á grundvelli þessa úrræðis.

Í tengslum við endurskipulagningu og samruna fyrirtækja getur komið til kaupa á eigin bréfum. Rétt er að nefndin skoði hvort lögbinda verði undanþágur til að hamla ekki nauðsynlegri hagræðingu í atvinnulífinu.

Sama á við um „aðra greiðslu til eigenda á grundvelli eignaraðildar hans“. Ef um er að ræða óhjákvæmilegar efndir samninga þá verður að telja þá ráðstöfun eðlilega.

Laun stjórnenda: Þegar frumvarpið var fyrst kynnt aðilum vinnumarkaðarins 7. maí var ekkert ákvæði um launapak. Næsta dag var svo komin inn tillaga um hámarkslaun, sem námu fjórföldum meðalheildarlaunum, á því tímabili sem starfsmenn nutu atvinnuleysisbóta í hlutastarfi. Þannig gildi þessi kvöð til ágústloka 2020. Nú er gerð tillaga um launapak stjórnenda til þriggja ára eigi starfsmenn fyrirtækis að eiga rétt á atvinnuleysisbótum á grundvelli þessa úrræðis.

Samtökin geta fallist á að þegar kreppir að eigi allir starfsmenn að taka þátt, einnig stjórnendur. Sú hefur einnig verið raunin í mörgum fyrirtækjum. Tillaga frumvarpsins um þriggja ára launapak stjórnenda er hins vegar alvarlegt inngrip í rekstur og stjórnun fyrirtækja. Þessi sömu fyrirtæki hafa fengið jafnlaunavottun lögum samkvæmt eða vinna að öflun hennar en nú vilja stjórnvöld ákveða með hvaða hætti laun einstakra starfsmanna eru ákvörðuð.

Ef forstjóri og framkvæmdastjórar fyrirtækis eru með umsamin laun yfir lögbundinni fjárhæð þá eru tveir möguleikar í stöðunni skv. frumvarpinu: a) að stjórnendur lækki fyrirvaralaust í launum frá og með 1. júní 2020 eða b) að starfsmenn fyrirtækisins í hlutastarfi eigi ekki rétt á hlutabótum. Hvorug leiðin er fær og verður ekki séð ákvæði þetta um launapak sé framkvæmanlegt.

Fiskvinnslan

Þegar hlutabótaleiðin var lögfest í mars sl. náði hún ekki til fiskvinnslufólks sem naut kauptryggingar. Gert var ráð fyrir að fiskvinnslufyrirtæki myndu nýta ákvæði laga nr. 51/1995 um greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóðs vegna fiskvinnslufólks og lá fyrir viljayfirlýsing stjórnvalda að fiskvinnslufólk og fiskvinnslufyrirtæki yrðu ekki verr sett en launafólk og fyrirtæki í öðrum atvinnugreinum.

Þegar á reyndi kom í ljós að fiskvinnslufólk var verr sett en starfsfólk í hlutabótaleiðinni. Því var lögunum breytt og sérstök regla um fiskvinnslufólk í bráðabirgðaákvæðinu felld brott. Samhliða var lögum nr. 51/1995 um greiðslur Atvinnuleysistryggingasjóð vegna fiskvinnslufólks breytt og ákveðið að atvinnurekandi sem nýtti hlutabótaleiðina gæti ekki á árinu 2020 nýtt heimildir laga nr. 51/1995.

Nú ber svo við að tillaga um framlengingu hlutabótaleiðarinnar er bundin mun meiri kvöðum en vænta mátti. Ef fyrirtæki sem samið hafa við starfsmenn um hlutastarf vilja ekki fallast á þessar kvaðir þá hafa þau engu að síður afsalað sér rétti til að nýta rétt samkvæmt lögum nr. 51/1995. Segja má að það komi nú í bakið á hlutaðeigandi fyrirtækjum að hafa valið þá leið sem hagkvæmari var fyrir starfsfólkið. Rétt er því að skoða hvort opna eigi aftur að heimild samkvæmt lögun nr. 51/1995 ákveði fyrirtæki að nýta ekki hlutabótaleiðina eftir 1. júní 2020.

Virðingarfyllst,

f.h. Samtaka atvinnulífsins

Ragnar Arnason, lögmaður,
forstöðumaður vinnumarkaðssviðs

f.h. SVP - Samtaka verslunar og þjónustu

Benedikt S. Benediktsson, lögfræðingur

f.h. Samtaka ferðaþjónustunnar

Jóhannes Þór Skúlason, framkvæmdastjóri

f.h. Samtaka iðnaðarins

Björg Ásta Þórðardóttir, lögmaður
yfirlögfræðingur Samtaka iðnaðarins

f.h. Samtaka fyrirtækja í sjávarútvegi

Heiðmar Guðmundsson, lögfræðingur

Til háttvirts þingmanns,

Ég er að hafa samband til að vekja athygli á slæmri stöðu hluta nýútskrifaðra stúdenta vegna skerts starfshlutfalls og þeirra hlutabótaúrræða sem boðið hefur verið upp á. Þetta á sér í lagi við hóp þeirra sem eru nýútskrifaðir nemar sem þurftu að þreyta próf í desember og janúar og fóru á vinnumarkaðinn í kjölfarið í fullt starf. Um er að ræða afmarkaðan hóp **nýstúdenta** og **nýútskrifaðra starfsnema á verknámsbrautum** á borð við matreiðslu og þjónustu.

Hliðsjónar af:

Þingskjal 1173, 150. löggjafarþing 664. mál: atvinnuleysistryggingar og Ábyrgðasjóður launa (minnkað starfshlutfall). Lög nr. 23 21. mars 2020. [\[hlekkur á lögin\]](#)

Í lögnum er skrifað “Til að finna út meðaltal heildarlauna skal miða við þriggja mánaða tímabil áður en launamaður missti starfsitt að hluta.”

Vandamál:

Ofangreint orðalag gerir það að verkum að þeir stúdentar er útskrifuðust um áramót geti ekki hlotið bætur sbr. lög 23/2020. Teljum við það vera mistök við lagasetningu sem beri að leiðrétta snarlega, til þess að tryggja kjör nýstúdenta.

Þar sem prófatímabil hjá bæði háskólanemendum og starfsmum á sér stað að jafnaði í desember/janúar, þýðir það að þeir nemendur sem hafi þurft að þreyta próf eða skila inn lokaverkefnum á þeim tíma til þess að útskrifast gæti eðli málsins samkvæmt ekki verið í fullri vinnu. Aukinheldur, þá er þetta ákveðið millistigstímabil fyrir stúdentar, þar sem fyrsta greiðsla vegna námslána er að jafnaði ekki fyrr en um og yfir seinni part janúar.

Því til hliðsjónar, þá eru framfærsluviðmið Lánasjóðs íslenskra námsmanna (LÍN) ekki miðuð við 100% framfærslu, sem gefur að skilja að stúdentar og starfsmenar þurfi að sinna ýmiskonar vinnu til að teygja loppann.

Þetta á sér í lagi við ýmiskonar starfsgreinar á sviði framreiðslu, þjónustu, og matreiðslu, sem reiða sig á lágt launað starfsnám með væntingar um betri laun eftir fullnustu. Þessar nýútskrifuðu starfsstéttir falla á milli skips og bryggju í ofangreindum lögum, að okkar mati, og ber að leiðrétta.

Dæmi:

Starfsnemi sem er að taka fullnustu réttinda í byrjun janúar 2020 vinnur eins og hér er lýst:

- Desember: Vinnur fjórar vaktir fyrir 50.000 kr.
- Janúar: Vinnur átta vaktir, fyrir 100.000 kr.
- Febrúar: Fær full laun sem eru 500.000 kr.

Skv. ofangreindum lögum þá þyrfti að leggja saman þessar tekjur og finna meðaltal, sem í þessu tilviki er 217 þúsund krónur.

Hafi sá hinn sami sleppt því að vinna þessar vaktir í janúar og febrúar þá litið dæmi út eins og eftirfarandi:

- Desember: Vinnur fjórar vaktir fyrir 0 kr.
- Janúar: Vinnur átta vaktir og fær 0 kr.
- Febrúar: Fær full laun og fær 500.000 kr.

Skv. ofangreindu hefði viðkomandi rétt á allt að 500.000 kr. Á mánuði skv. Lögum 23/2020.

Eins og ber að skilja, þá er þarna óhófleg verið að vega að þeim sem hafði það framtak að taka á sér vinnu í desember/janúar.

Afleiðingar:

Miðað við mismunandi eðli náms og starfa þá teljum við þetta hafa sér í lagi íþyngjandi afleiðingar fyrir þá nema sem hafa um áramótin lokið starfsgreinánámi eða tóku þátt í jólavertíðinni.

Við teljum þetta vera yfirsýn löggjafans í þeim ólgusjó sem á undan hefur gengið og teljum þetta vera auðleysanlegt. Þarna er um að ræða lítinn hóp fyrrverandi stúdenta sem fellur ekki endilega inn í þau úrræði sem ríkisstjórnin og Alþingi hefur hingað til komið með heldur falli milli skips og bryggju eins og staðan er nú.

Þarna er að mestu leyti einstaklingar sem hafa tekið á sig langt starfsnám sem borgar lítið og er í þeirri starfsgrein sem kemur hvað verst út úr nýliðnum atburðum.

Lausn:

Til þess að rétta þennan halla þá leggjum við til eitthvað í líkindum við eftirfarandi:

- Hafi viðkomandi verið að ljúka námi í desember og janúar og samhliða því haft tekjur sem eru undir 250.000 kr. á mánuði, þá skuli það ekki teljast til frádráttar frá þeim grunnviðmiðum sem Vinnumálastofnun á að byggja á skv. 2 mgr. A liðar 1 gr l. nr. 32/2020 að því gefnu að hlutaðeigandi skili inn vottorði þess efnis að hann hafi ekki getað verið í

fullri vinnu vegna viðurkenndra prófa eða náms er voru þeytt eða stundið á viðurkenndum námsstofnum.

- Breyting þessi þarf að vera afturvirk tímabundið í ljósi aðstæðna til þess að endurspeglar þær ótrúlegu aðstæður sem allir hafa þurf að búa við undanfarna mánuði í ljósi heimsfaraldrarins.

Niðurstaða:

Þarna er um að ræða mjög afmarkaðan hóp nýstúdenta og starfsnema sem eru að taka fyrstu skref sjálfstæðs lífs. Þarna er um augljósa yfirsýn í lögum enda er þetta ekki vilji löggjafans að þessi hópur, sem er að feta sín fyrstu spor í lífinu, að gera þeim erfitt fyrir. Þarna er um augljósa yfirsýn sem ætti að vera hægt að laga auðveldlega. Við erum fús að koma á fundi eins og ykkur er þóknanlegt.

Kær kveðja,

Sindri Steinn Marinósson

Fyrir hönd,

Richmond Raggas Landayan, Kokkur á VOX

Hlynur Kristjánsson, Kokkur hjá Fiskfélaginu

Alfreð Kort Kárasen, Kokkur á Grillmarkaðinum

Umsögn Stúdentaráðs Háskóla Íslands vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðarsjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar)

Stúdentaráð Háskóla Íslands ítrekar kröfu sína um að stúdentum verði að tryggja rétt til atvinnuleysisbóta yfir sumartímann. Stúdentaráð hefur haldið kröfum sínum á lofti í allan þann tíma sem óvissa hefur ríkt meðal stúdenta vegna áhrifa samkomubannsins og COVID-19 og hefur helstu kröfu ráðsins um fjárhagsöryggi með atvinnuleysisbótum ekki verið svarað. Stúdentaráð lýsir enn og aftur yfir vonbrigðum vegna þessa og hvetur ríkisstjórnina til þess að tryggja stúdentum fjárhagslegt öryggi sem allra fyrst.

Staða stúdenta

Þann 16. mars var samkomubann sett á eftir að fyrstu innanlandssmitin voru greind og lokaði Háskóli Íslands öllum byggingum skólans. Í kjölfarið sendi Stúdentaráð út könnun 23. mars og aftur 6. apríl til allra nemenda við Háskóla Íslands um líðan og stöðu stúdenta á tímum COVID-19. Niðurstöður beggja kannana voru sláandi en þær sýndu að stúdentar voru undir miklu álagi og upplifðu mikla streitu og vanlíðan vegna óvissuástandsins, bæði í tengslum við námsframvindu og framfærslu. [52% íslenskra stúdenta](#) og 42% alþjóðalegra nema töldu sig upplifa mikla streitu vegna aðstæðna í samfélaginu. [43% stúdenta](#) töldu sig vera í erfiðri fjárhagsstöðu og 45% horfðu fram á erfitt sumar fjárhagslega. Áfram mætti svo sannarlega telja.

Stúdentaráð hefur áður sent frá sér [umsögn](#) vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðarsjóð launa (minnkað starfshlutfall). Í því frumvarpi var ekki gert ráð fyrir stúdentum þar sem einstaklingur þurfti að hafa lækkað um a.m.k. 20% starfshlutfall og halda að lágmarki 50% starfshlutfalli, til þess að eiga rétt á hlutabótum vegna þess tekjutaps sem hann varð fyrir vegna samdráttar í starfsemi vinnuveitenda útaf samkomubanninu og COVID-19. Stúdentaráð tók sérstaklega fram að samkvæmt EUROSTUDENT VI vinna stúdentar að meðaltali [26 klukkustundir](#) á viku af þeim 49,5% sem eru í vinnu allt skólaárið. Af því má draga þá ályktun að um hlutastörf sé að ræða hjá þessum hópi

og þar af leiðandi er 50% viðmiðunar starfshlutfall of hátt fyrir meginþorra stúdenta og gagnaðist úrræðið þeim því ekki.

Vegna þessa lagði Stúdentaráð fram hugmyndir að úrbótum og varð velferðanefnd Alþingis við þeim athugasemdum. Viðmiðunar starfshlutfall varð þannig 25% í stað 50% eins og stóð fyrst til og var bætt við sérstakri málsgrein um að úrræðið skyldi ná til námsmanna. Þannig var um sérstaka undanþágu fyrir námsmenn að ræða þar sem stúdentar eru almennt útilokaðir frá atvinnuleysistryggingakerfinu, samkvæmt [6. mgr. 14. gr. laga um atvinnuleysistryggingar](#), sem er ein helsta gagnrýni Stúdentaráðs.

1.gr. a. (XIII)

Í nýju frumvarpi er lagt til að viðmiðunar starfshlutfallið hækki í 50% frá og með 1. júlí 2020. Stúdentaráð ítrekar að krafan um að einstaklingur skuli vera í 50% starfshlutfalli henti ekki stúdentum þar sem meirihluti þeirra sem eru í hlutastarfi ná ekki upp í áður nefnt starfshlutfall. Þá er sú krafa afar íþyngjandi vegna mikils atvinnuleysis og er ólíklegt að þetta úrræði nýtist stúdentum.

Aðstæður stúdenta hafa ekki batnað frá því að fyrri umsögn Stúdentaráðs var send inn og frumvarpið um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (minnkað starfshlutfall) var lögfest 21. mars 2020. Samkvæmt niðurstöðum seinni könnunar Stúdentaráðs frá 6. - 8. apríl voru 40% stúdenta að horfa fram á atvinnuleysi yfir sumartímann sem eru rúmlega 5.200 stúdentar við Háskóla Íslands. Þá má benda á [tölur yfir atvinnuleysi](#) frá Listaháskóla Íslands og Háskólanum í Reykjavík, en samkvæmt könnun Nemendaráðs Listaháskóla Íslands voru 65,8% stúdenta óörugg með sumarvinnu og 50% stúdenta við Háskólann í Reykjavík voru í sömu stöðu. Við blasir að rúmlega 7.000 námsmenn verða atvinnulausir í sumar.

Stúdentaráð telur það afturför að hækka viðmiðunar starfshlutfallið úr 25% í 50% og skerða þannig enn frekar aðgengi stúdenta að atvinnuleysisbótakerfinu. Ráðið furðar sig á þessari breytingu, þá sérstaklega í ljósi þess að stúdentar hafa vikum saman kallað eftir fjárhagsöryggi til þess að eiga fyrir útgjöldum sínum á vægast sagt krefjandi tímum. Þess má geta að tölur yfir atvinnuleysi stúdenta sem Stúdentaráð hefur undir höndum sýna atvinnuleysi áður en fjöldi uppsagna varð raunin á vinnumarkaðinum.

Aðrar athugasemdir vegna greinagerðar

Í greinagerðinni er tekið fram að aðstæðurnar í samfélaginu séu að komast í eðlilegt horft að nýju í kjölfar hertra aðgerða til að sporna gegn útbreiðslu kórónuveirunnar, þar með talið starfsemi vinnustaða og því launfólk mætt aftur til vinnu. Þar að auki er talað um að þær hamlanir sem urðu á vinnumarkaðinum gætu verið til lengri tíma en búist var við. Eru það rökin fyrir því að framlengja hlutabótaleiðina.

Stúdentaráð lítur jákvæðum augum á framlengingu hlutabótaleiðarinnar og tekur undir að þó svo að aðstæðurnar í samfélaginu fari batnandi þá munu áhrif samkomubannsins vara lengur. Áhrif á bæði andlega líðan og fjárhagsstöðu stúdenta eru þar engin undantekning. Vegna þessa þykir ráðinu gagnrýnisvert að viðmiðunar starfshlutfallið verði hækkað um 25% og að stúdentar verði með því móti undanskildir á ný. Stúdentaráð ítrekar að um [69% stúdenta](#) vinna samhliða námi og í [86% tilvika](#) er það til þess eins að geta framfleytt sér. Þá eru 71% stúdenta sem vinna svo þeir eigi efni á því að stunda nám og 87% vinna á sumrin.

Önnur atriði

Ríkisstjórnin hefur þegar lofað 3.400 sumarstörfum sem samanborið við tölur um atvinnuleysi meðal stúdenta í háskólum landsins, rúmlega 7000 námsmenn, munu ekki duga. Þá bendir ráðið á að þau störf sem hafa verið boðuð eru ætluð bæði framhaldsskólanemum og háskólanemum sem samanlagt eru um 30 þúsund námsmenn.¹ Það er útlit fyrir að framboðið muni ekki duga og geta stúdentar ekki stólað á að stjórnvöld sjái til hvernig störfin ganga fyrir sig og í framhaldinu tekið ákvörðun um að skapa fleiri. Sumarið er komið og við þurfum öryggi strax.

Auk þess má setja stórt spurningamerki við skilgreiningu stjórnvalda á lengd sumarsins. Hvert starf hefur verið skilgreint sem tveir mánuðir í stað þriggja² og eru störfin þá í rauninni færri en 3.400, samkvæmt [frumvarpi til fjáráskjalaga](#). Þeir stúdentar sem fá starf verða þannig alltaf án framfærslu hluta sumars.

¹ Fjöldi framhaldsskólanema 18 ára og eldri árið 2018 frá Hagstofu Íslands.

² Ráðningavefur Hafnafjarðarbæjar gerir sem dæmi ráð fyrir að hámarki tveimur mánuðum.

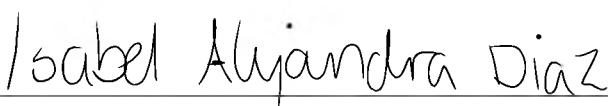
Tafla 1:

Laun á mánuði ³	316.000 kr
Fjöldi starfa	3.400
	$316.000 \times 3.400 = 1.074.400.000 \text{ kr}$
Heildarfjárveiting í sumarstarfaátak ⁴	2.200.000.000 kr
Mánaðafjöldi per einstakling	$2.200.000.000 \text{ kr} / 1.074.400.000 \text{ kr} = \mathbf{2,05 \text{ mánuðir}}$

Fjárhagsstaða stúdenta er í miklu uppnámi vegna áhrifa samkomubannsins og COVID-19. Nauðsynlegt er að tryggja stúdentum rétt til atvinnuleysisbóta, sé það fyrir þau sem hafa misst hlutastörf, eru í hlutastarfi eða eru atvinnulausir. Stúdentaráð undirstrikar að stúdentar áttu rétt til atvinnuleysisbóta í námshléum til 1. janúar 2010 þegar sá réttur var afnuminn með [lögum nr. 134/2009](#). Samt sem áður hefur 1,35% atvinnutryggingagjald af launum stúdenta runnið í atvinnuleysistryggingasjóð, samkvæmt [lögum nr. 113/1990](#), en þrátt fyrir það eiga stúdentar ekki rétt á atvinnuleysisbótum.

Stúdentaráð telur það sjálfsagt réttlætismál að námsmenn séu ekki undanskildir aðgengi að fjárhagslegu öryggisneti sem vinnandi fólk og að stjórnvöld sýni samfélagslega ábyrgð með því að koma til móts við stúdentar á tímum COVID-19.

Fyrir hönd Stúdentaráðs Háskóla Íslands

Isabel Alejandra Díaz
Forseti Stúdentaráðs Háskóla Íslands

³ Sjá blaðsíðu 32, þskj. 1253, 724. mál, 150 löggjafarþingi 2019-2020.

⁴ Sjá blaðsíðu 32, þskj. 1253, 724. mál, 150 löggjafarþingi 2019-2020.

VÍÐSKIPTARÁÐ ÍSLANDS

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 26. maí 2020

Efni: Frumvarp til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðasjóð launa (framlenging hlutabótaleiðar). Mál 813

Víðskiptaráð hefur tekið til umsagnar frumvarp félags- og barnamálaráðherra um breytingar á hinni svokölluðu hlutabótaleið. Úrræðið hefur reynst mörgum fyrirtækjum vel og kom á ögurstundu í rekstri margra þegar óvissan var hér um bil algjör vegna heimsfaraldurs COVID-19. Allar líkur eru á að það hafi bjargað störfum og mildað fjárhagslega höggið sem fyrirtæki og einkum starfsfólk þeirra verður fyrir í efnahagssamdrætti sem verður að líkindum sá mesti í 100 ár. Eftir að samkomutakmörkunum var aflétt hefur innlend eftirspurn tekið hratt við sér í ljósi aðstæðna og verður það áhugavert rannsóknarverkefni framtíðarinnar að kanna hversu stóran þátt þetta mikilvæga úrræði átti í að lágmarka skaðann¹. Víðskiptaráð gerir eftirfarandi athugasemdir:

- Mikilvægt er að draga lærdóma af og setja skýr skilyrði um hlutabótaleiðina
- Hækkun starfshlutfalls í 50% er skiljanleg en er til þess fallið að gera úrræðið nær óvirkt
- Sum skilyrði, eins og um arðgreiðslur og kaupauka, eru of ströng og ná til of langs tíma
- Ströng skilyrði ganga beinlínis gegn því góða markmiði að tryggja stöðu lífvænlegra fyrirtækja og sjónarmiðum um heilbrigða samkeppni
- Komið er að almennum aðgerðum í stað neyðarúrræða eins og hlutabótarleiðarinnar, nema sóttvarnaraðgerðir verði hertar á ný, til að tryggja viðspyrnu og sköpun starfa í atvinnulífinu

Lærdómar og misvísandi skilaboð

Þegar úrræðinu var komið á um miðjan marsmánuð herjaði veiran á landsmenn, úrræði stjórnvalda þurftu að vinnast hratt og frumvörp voru keyrð í gengum þingið. Í öllum asanum var hlutabótaleiðin samþykkt án skýrra skilyrða og þáði fjöldinn allur af fyrirtækjum stuðninginn. Það var algjörlega í höndum stjórnenda fyrirtækja að meta hvort þeir ættu rétt á stuðningnum eða ekki. Samfélagsleg ábyrgð fyrirtækja er mikil og víðtæk – á kórónutímum sem endranær. Ljóst er að sum fyrirtæki gerðu mistök, önnur misreiknuðu sig og greiddu til baka, en í meiri hluta tilfella var störfum bjargað og þar með rekstrargrundvelli heimila.

Það er auðvelt að benda á það sem betur hefði mátt fara eftir á – en lærdómurinn hvað varðar hlutabótaleiðina er að stjórnvöld hefðu þurft að veita ríkari og skýrari leiðbeiningar um markmið úrræðisins og hverjum því var ætlað. Því er skynsamlegt að mótuð séu frekari skilyrði fyrir nýtingu þess. Hafa ber þó í huga í þessu samhengi að ætlunin var að gera meira frekar en minna og úrræðið var það sem mest þótti hafa komið að gagni til þess að mæta efnahagssamdrættinum í könnunum sem unnar voru fyrir Samtök atvinnulífsins og Víðskiptaráð Íslands.

¹ Sjá frétt fjármála- og efnahagsráðuneytisins um aukna kortaveltu og umferð í maí:
[https://www.stjornarradid.is/efst-a-bauqi/frettir/stok-frett/2020/05/14/Mikill-kippur-i-kortanotkun-og-vegaumferd-eykst-efrir-rymkun-samkomubanns-/](https://www.stjornarradid.is/efst-a-bauqi/frettir/stok-frett/2020/05/14/Mikill-kippur-i-kortanotkun-og-vegaumferd-eykst-efrir-rymkun-samkomubanns/)

Það er því óheppilegt að stjórnvöld hafi lýst vanþóknun á hvernig úrræðið hefur verið nýtt á sama tíma og því fylgdu mjög almenn og óljós skilyrði ásamt misvísandi skilaboðum. Hvernig tilefni laganna er lýst í greinargerð 664. máls er erfitt að túlka það öðruvísi en úrræði til að takast á við óvissu sem gerir hneykslan vegna þess sem kemur í ljós þegar óvissunni léttir umhugsunarverða: „*Þar sem ætla má að um tímabundið ástand sé að ræða er gert ráð fyrir að þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpinu gildi í afmarkaðan tíma en þeim er meðal annars ætlað að aðstoða fyrirtæki við að halda ráðningarsambandi við starfsfólk sitt þar til aðstæður skýrast*“. Þá var kveðið á um að úrræðið væri vegna „tímabundins rekstrarvanda“ sem ekki er skilgreint hvað felst í en þó blasir við að slíkt getur átt við misjafnlega stöndug fyrirtæki. Hvatning félags- og barnamálaráðherra til nýtingar úrræðisins er einnig athyglisverð í þessu samhengi þar sem fyrirtæki voru bókstaflega hvött til að nýta úrræðið: „*Hugsunin er auðvitað sú að hvetja fyrirtæki til þess að nýta sér þessa heimild vegna þess að við erum öll í þessu saman*“.²

Sem fyrr segir verða fyrirtæki líka að draga lærdóm og axla ábyrgð – í einhverjum tilfella hefði því eftir á að hyggja verið heppilegra að halda fólki í óbreyttu starfshlutfalli þó verkefni væru fá eða engin. Á sama tíma er óásættanlegt og engum til góðs að stjórnvöld sendi frá sér óljós og misvísandi skilboð um inntak og skilyrði laga. Þess vegna er frumvarp um breytingar á lögnunumafar kærkomið.

Hækkun starfshlutfalls til þess fallið að gera úrræðið nær óvirk

Með frumvarpinu er úrræðið framlengt en um leið þrengt þannig að það nær eingöngu til 50% starfshlutfalls frá og með 1. júlí. Með svo mikla hækkun starfshlutfalls á sama tíma og stjórnvöld leggja fram frumvarp um greiðslu uppsagnarfresta má ætla að með þessu muni fjöldi ráðningarsambanda glatast, t.d. þar sem tekjur eru enn litlar sem engar. Þar sem samkomubanni er smám saman aflétt og líklegra en ekki að ferðapjónustu muni taka nokkurn tíma að komast á skrið má færa rök fyrir því að sú sársaukafulla aðlögun sé engu að síður nauðsynleg. Þróun faraldursins og afleiðinga hans er þó enn óljós og því er von ráðsins að hlutfallið verði aftur lækkað niður í 25% ef aðstæður kalla á það. Sú staða gæti komið upp ef herða þarf aftur á sóttvarnaraðgerðum með tilheyrandi tjóni fyrir fyrirtæki sem að óbreyttu leiðir til að störf glatist.

Skilyrðin ganga of langt

Fleiri skilyrði bætast við, eins og að fyrirtæki hafi orðið fyrir tekjufalli sem nemur 25%, sem að mati Viðskiptaráðs er skynsamlegt til að úrræðið nýtist þeim fyrirtækjum sem lenda sannarlega í vandræðum vegna COVID-19. Þó mætti færa skýrari rök fyrir nákvæmlega því hlutfalli en ekki einhverju öðru.

Þá er í c-lið 1. gr. lagt bann við nýtingu úrræðisins ef greiddur er út arður, keypt eru eigin bréf, greitt af víkjandi lánum fyrir gjalddaga o.s.frv. í þrjú ár. Færa má rök fyrir einhverskonar skilyrðum sem þessum en staldra þarf við útfærsluna og lengdina. Með því að láta það skilyrði gilda í þrjú ár er gengið of langt. Arðgreiðslur eru jafn eðlilegur hluti fyrirtækjarekstarar og að greiða vexti af lánum og alls óvíst hvernig forsendur fyrir þeim munu þróast á næstu árum, þó að árið 2020 verði vafalítið þungt. Mikil og hárrétt áhersla hefur verið lögð á að stuðningur stjórnvalda snúi að lífvænlegum fyrirtækjum eftir sem fremsta megni, en hér er beinlínis gengið gegn þeirri áherslu því það liggur í hlutarins eðli að fyrirtæki sem hafa getu til þess að greiða arð eru lífvænlegri en önnur. Í þessu ljósi leggur Viðskiptaráð til að skilyrðið nái einungis til takmarkana á arðgreiðslum vegna yfirstandandi rekstrarárs. Að öðrum kosti verði sett minni takmarkanir á arðgreiðslur frá og með næsta ári.

Ennfremur eru settar kvaðir á kjör starfsfólks til þriggja ára, annars vegar þak á laun æðstu stjórnenda og hins vegar bann við óumsömdum kaupaukum. Með þaki á laun stjórnenda er veruleikinn sá að fjöldi fyrirtækja munu ekki geta nýtt úrræðið og mun það einkum bitna á fyrirtækjum sem eru í harðri

² Frétt á mbl.is 13. mars sl.

https://www.mbl.is/frettir/innlent/2020/03/13/hvetur_fyrirtaeki_til_ad_nyta_botaheimildir/

alþjóðlegri samkeppni. Með banni við óumsömdum kaupaukum er gengup of langt og í reynd verið að banna breytingar og innleiðingu nýrra árangurstengdra aukagreiðsla starfsfólks sem þekkjast víða, t.d. í söludeildum fyrirtækja.

Í ofanálag að binda hendur fyrirtækja í þrjú ár skal fyrirtækið greiða til baka með 15% álagi það sem launamaður fékk frá Atvinnuleysistryggingasjóði ef þau framangreindu ströngu skilyrði halda ekki. Í ljósi þess hve víðtæk og ströng skilyrðin eru er álagið of hátt.

Eiga aðgerðir einungis að beinast að fyrirtækjum í verulegum og varanlegum vandræðum?

Með fyrrgreindum og þröngum skilyrðum, ekki hvað síst varðandi arð, er erfitt að ætla annað en að fyrirtæki sem skila loks viðunandi afkomu eigi ekki að njóta úrræðisins heldur eigi úrræðið einungis að ná til fyrirtækja sem skila alla jafnan óviðunandi afkomu. Þau fyrirtæki sem eru í verulegum vandræðum og heyja harða lífsbaráttu munu eflaust nýta úrræðið áfram á meðan önnur fyrirtæki, jafnvel samkeppnisaðili, sem standa skör framar en verða fyrir jafn miklum áhrifum vegna veirunnar munu ekki nýta úrræðið vegna of þröngra skilyrða. Þessi nálgun vekur upp spurningar um neyðarúrræði á við hlutabótaleiðina. Á stuðningur við fyrirtæki að vera til að jafna hvað þau bera úr bótum líkt og markmiðið er með barnabótum, persónuafslætti og þrepaskiptum tekjuskatti? Ef svo er, gengur það þá ekki gegn því að fyrirtæki eigi að keppa um hylli neytenda og að laða til sín starfsfólk með því að standa sig betur í samkeppni sem allir vilja standa vörð um?

Almennar aðgerðir varða leiðina áfram

Þó að spurningarnar hér að framan séu mikilvægar hefur lítil umræða átt sér stað um hvort og hvernig ríkið eigi að vinna að jafnri stöðu fyrirtækja. Að mati Viðskiptaráðs á ríkið fyrst og fremst að skapa fyrirtækjum jafnan grundvöll til að skapa störf og verðmæti en það er svo á höndum fyrirtækjanna sjálfra að reksturinn standi undir sér – í því felst samkeppnin. Við sérstakar aðstæður eins og nú koma sértæk úrræði til greina en þau úrræði mega þó aldrei ganga gegn heilbrigðri samkeppni og hamla nauðsynlegri aðlögun. Nú þegar mestu skammtímaáhrifin og óvissan er yfirstaðan er í þessu ljósi kominn tími til að leggja áherslu á að leita leiða svo atvinnulífið almennt skapi ný störf og svo tryggja megi sem öflugasta viðspyrnu. Hlutabótaleiðin er ekki endilega farsælasta leiðin til þess þegar fram í sækir og á að líta á hana sem neyðarúrræði sem grípa má til, sérstaklega ef herða þarf aftur á sóttvarnaraðgerðum. Aftur á móti gætu örvun fjárfestingar til framtíðar, skattbreytingar, breytingar á regluverki og fleira náð slíkum markmiðum.

Viðskiptaráð leggur til að frumvarpið verði samþykkt að teknu tilliti til ofangreindra athugasemda og áskilur sér rétt til að koma með frekari athugasemdir á síðari stigum.

Virðingarfyllst,

Konráð S. Guðjónsson

Hagfræðingur Viðskiptaráðs Íslands